

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

I OCAK 1965

Sayı: 258

100 Kuruş

TÜSTAV
Arsivi
Alpay BİBER
Koleksiyon

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

1965 YILINA

GİRECKERKEN TÜRKİYE

İÇ POLİTİKA

Yeni yıla girerken iç politikada bir çıkmazın içine doğru ilerlediğimiz muhakkaktır. Fakat milletçe girişilecek bir gayretle hâlâ da bir dönüş yapmak imkânına sahibiz. Yeter ki siyasî partiler 27 Mayıs ihtilâlini bütün sevabı ve günâhları ile unutup dirayetli yeni liderler altında toplanabilsin ve bu liderler bir zümrenin veya bir partinin değil, muhalifi muvafığı topyekûn milletin lideri olabilme niteliğini taşıyabilsinler.

İKTİSADÎ DURUM

1964 Kalkınma Programı'nda yer alan tedbirlerin ve yapılacak vadedilen reform çalışmalarının çok büyük bir kısmının hemen hemen aynen 1965 Programı'nda da yer almış olması da göstermektedir ki hükümet üyeleri ve devlet teşkilâtı 1964 yılında iktisadî alanda kendilerine düşeni yapmamışlardır veya yapmamışlardır. Uydurma bir takım vergi kanunlarını usulsüz bir şekilde meclise sevk ederek ve onların dahi savunmasını gereği gibi yapmayıp Meclisten ancak geç ve değişikliklerle çıkmasını sağlayarak, bunun Plânın öngördüğü «Vergi Reformu» olduğunu iddia eden; İktisadî Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu gibi önemli bir konuya lâıyk olduğu ehemmiyeti vermeyen; «toprak reformu» ile ilgili çalışmaları, «personel reformu» gibi konuları bir takım...

DIŞ POLİTİKA

Şüphesiz esas itibariyle Türkiye, Batı bloku ile kader birliği içinde bulunmaktadır. Ancak NATO'nun kuruluşundan bu yana hem Türkiye içinde hem de dünyada önemli değişiklikler olmuştur. Yakın zamanlara kadar Türk dış politikası bu değişikliklere ayak uyduramadı. Bağımsızlık savaşı yapan halkların mücadelesine Türk halkının eskiden beri duymakta olduğu sempati dış politikamıza intikal edemedi.

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

BEYANATLAR - HÜKÜMET VE ERKEN SEÇİM

AP. Büyük Kongresinden ve Demirel'in genel Başkan seçilmesinden sonra iç politikada yeni gelişmeler olmuştur. Bir taraftan kabinede revizyonlar devam ederken, diğer taraftan AP. Genel Başkanı Hükümeti düşüreceklerini söylemiş, diğer muhalif parti başkanları da iç politika ve hükümet hakkında beyanlar vermişler, İnönü bunları cevaplandırmış, CHP. grunda münakaşalar olmuştur. Geçen onbeş gün içinde en önemli olay hiç şüphesiz «erken seçim» istekleri, «Hükümetin düşürülmesi» söylentileri ile Parti Genel Başkanlarını karşılıklı beyanlatı olmuştur. Basınımız, çeşitli konulardaki yorumlarının yanında en geniş yeri bu konulara vermiştir.

16 Aralık tarihli YARIN Dergisinde Aydın Yalçın, «Geri tepen silâhlar» adı ile «Üçüncü İnönü Hükümeti ciddi sıkıntı içindedir. Bu sıkıntı yeni değildir. Bir süredir CHP. içinde süregelen gayri memnuniyetin sebebi, İnönü'nün kabineyi kurarken yaptığı hesapların doğru çıkmayışı yanında, yeni bazı unsurların ilâve edilmiş olmasıdır» demektedir ve bazı CHP. partizanlarınca **CHP + Ordu = İktidar** sloganının artık partiye ağır mal olduğu ve iç politikadaki buhran ve çıkmazın bizzat İnönü tarafından tahrik edildiğinin CHP. lilerce de kabul edildiğini ifade ile «Hülâsa artık İnönü Hükümetinin sık sık başvurduğu silâhlar, değişen şartlar içinde geri tepmeye başlamıştır.» demektedir. Başka bir yazıda ise, «Kabine güven istemlidir» denmekte, diğer bir yazıda ise Müfit Duru, «Revizyona Başbakan'dan başlamalı» adı ile «İnönü, bugünün Türkiye'sinde huzuru bozan unsurların başında kendisinin geldiğini artık anlamalı» dedikten sonra, «her vesile ile partili arkadaşlarına «sabır» tavsiye eden ve kendini örnek veren İnönü'nün «feragat» örneği vermesinin zamana gelmiştir» diye yazmaktadır.

18 Aralık tarihli MİLLİYET'in «Durum» sütununda «AP. Hükümeti fikri gerçekleştirilebilir mi?» adı ile Kabinedeki revizyonlar üzerine, AP. Genel Başkanının Hükümeti istifa etmeye zorlayacağına dair verdiği beyanata değinilmekte, böyle bir durumda yeni bir kabinenin kurulup kurulamayacağı ihtimalleri hesaplandıktan sonra, «Kısaca beliren akıma rağmen şimdilik İnönü kabinesinin görevden ayrılması ve yerini AP. nin kuracağı bir hükümete bırakması mümkün görünmemektedir. Yeter ki böyle bir teşebbüs bizzat CHP. den gelmesin ve küçük partiler, AP. nin kuracağı Hükümete ortak olmaya veya onu desteklemeye yanaşmasın!» denilmektedir.

20 Aralık tarihli VATAN'da Oktay Akbal, «Seçimlerin yapılma zamanı» hususunda farklı görüşlerin ileri sürüldüğü, Anayasanın ihlâlinde bahsedildiği, bunun için de kabinenin bir iş yapmadığını ifade ederek, «Şimdi seçimi bekliyoruz. Kaç ay bekleyeceğiz. Hazirana kadar mı, Ekime kadar mı, yoksa 66 Haziran'a kadar mı? Belli değil. Hep bekleyeceğiz, iş yapmadan, seçim dedikoduları, ayak oyunları, kulis çalışmalarını ile geçecek koskoca aylar, hattâ bir yıl... Bütün işler olduğu yerde duruyor. 30 milyon çözen nüfus yararlı davranışlar umuyor, gözlüyor. Biz ise olumsuz tartışmalar yapıyoruz. Seçim tarihi bir an önce açıklanmalı. En olumlu iş şimdilik bu.» diye yazmaktadır.

20 Aralık tarihli MİLLİYET'in «Durum» sütununda «Seçim yılı tavizleri başlıyor mu?» adlı yazıda, pancara yapılan zam ve neticeleri ele alınarak, bu tip davranışların yaklaşan genel seçimlerle ilgilendirildiği «Ancak bu tavizler bir memleketin ekonomisini genellikle sarsacak niteliğe ve tehlikeye sahip olduğu zaman sonuç yalnız memleketin değil, bizzat bu teşebbüslere girişen siyasi kurulların da aleyhine çıkmaktadır. Yakın tarihimiz bunun taptaze örnekleriyle doludur» denilmektedir.

22 Aralık tarihli ADALET'te Fatin Fuad, son AP. Genel Kongresini ele almakta, kongrede görüşülen konulara değinmekte ve «Şu veya bu; hepsinden üstün bir gerçek var ki, Adalet Partisi tam kararlı ve güvenli olarak ve hiçbir hususta en küçük bir şüphe ve endişeye itibar etmiyerek bugün memleket idaresine tâlip bulunuyor. Bu ise büyük kongrenin yarattığı yalnız parti üst kademelerine değil, Adalet partisine karşı bir zamanlar haksız fakat samimi muhalefet besleyenlere bile aşıladığı yep yeni bir ruh ve memleket için asıl güzel ve hayırlı olanı da işte budur...» demektedir.

23 Aralık tarihli MİLLİYET'in «Durum» sütununda İnönü'nün CHP. grupundaki konuşması ele alınmakta, bu konuşmanın ikna edici olduğu belirtilmekte, herşeyin 80 yaşında olan bir kimseden beklenmesinin, onun şahsına atfedilmesinin, umutsuzluklar başlayınca da İnönü'nün işbaşından ayrılması ile işlerin düzeleceği hesabını yapanların çıktığı ifade edilerek «İnönü'nün şahsında beklenen başarıları görememenin sebeplerini onun kendi kişiliğinden evvel birlikte çalışmak durumunda bulunduğu idari mekanizmanın aksaklıklarından, bizzat kendi partisinden mensuplarına kadar çeşitli unsurlarda aramak daha insafli ve daha gerçekçi bir değerlendirme olacaktır» denilmektedir.

ADALET'in «Hükümet çok sınırlı» adlı başyazısında, Demirel'in Hükümeti düşürmek gerektiğine dair beyanatının İnönü ve Kemal Satır'ı çok kızdırdığı, AP. Genel Başkanının bunlara nasıl cevap vereceğinin bilinmediği, fakat Satır'ın beyanatının Demirel'i kuvvetlendirdiği ifade edilerek «... şu anda mem-

lekte yararlı olarak görülebilecek tek husus, işler daha fazla karışmadan, Türkiye felâketler uçurumuna daha fazla yuvarlanmadan, vatanda tamamen kırılmadan, İnönü ile ekibinin hükümetten çekilmesidir» denilmektedir. Aynı gazetede F. Fuad, aynı konuya temasla Satır'ın «Hükümeti düşürmek marifet değilmiş, iktidar hırsı imiş» sözüne karşılık «Yerinde kalsın ve düşürülmesin ki; daha da yıpransın, dizlerinin bağı iyice çözülsün ve nihayet ayakta duracak takatı da kalsın ve kendi kendine çöksün ve gitsin...» diye cevap vermektedir.

24 Aralık tarihli CUMHURİYET'te Burhan Felek «Seçim bayırı» adlı makalesinde «Türkiye, normal olarak 1965 Ekim ayında seçim yapacaktır» dedikten sonra partilerin erken seçim istemelerinin nedenlerini araştırmadığını ifade ederek, «Seçim yaklaştı mı, siyasi partilerde oy avcılığı faaliyeti de başlıyor» «Bizde ne seçimi olursa olsun, seçim mevsimine yaklaştık mı, «taviz» dediğimiz «yem» ler başlar» diye, bazı hususları saymakta ve seçimin bir menfaat alış-verişi olduğunu kaydederek «Ama bu menfaatlerin bu «ivaz» ların memleket veya bir kısım halk veya umumi menfaatler, ahlâk, disiplin, emniyet gibi şeylerin zararına olmaması lâzımdır» diye yazmaktadır.

ULUS gazetesinde Cihad Baban «Eserler meydanda» adlı başyazısında, CHP. nin 1961 seçimlerine girerken yayınladığı beyannamedeki taahhütleri yerine getirdiğini ifade ile bunları teker teker saydıktan sonra, «Yapılan yatırımlar ve meydana getirdiği eserler halkın gözü önündedir. Bundan dolayı da Cumhuriyet Halk Partisi memleketi hizmet ettiği için övünmekte ve büyük Türk milletinin karşısına iftihar duyguları ile çıkmaktan çekinmemektedir» diye yazmaktadır.

MİLLİYET'te Reşit Ülker, «Seçimin zamanı ve politikada samimiyet» adlı yazısında, Anayasa gereğince seçimin dört yılda bir Ekim ayında yapılacağını öngörüldüğünü, «İktidarda bulunan parti her zaman için erken seçime gitmek isteyebilir. Bu onun hakkıdır. Bunun üzerinde tartışma da yoktur» diyerek, bunda Anayasaya aykırı bir durum görülmediğini, profesörlerin de böyle bir iddiada bulunmadıklarını, yalnız bazı AP. lilerin seçimin Ekimde yapılmasının ve İnönü'nün Yüksek Seçim Kuruluna tesir etmesinin Anayasaya aykırı olduğu iddialarına, «Bir memleketin siyaset adamlarında ve siyasi teşekküllerinde samimiyet olmadığı takdirde o memleketin daha doğruya, daha ileriye gitmesi için hiç bir metod bulunamaz. Halkın bilgisizliği, halkın gerçekleri bilemeyeceği, bulamayacağı, anlayamayacağı görüşü üzerinde de politika yürütülemez» denilmekte ve «Herşeyde ve bu arada politikada da samimi olmak lâzımdır. Bu olmadıkça, bu sağlanmadıkça gerçek bir demokrasiye ulaşmamız mümkün olmayacaktır» diye yazmaktadır.

ADALET'in Başyazısında, İnönü'nün grup konuşmasındaki «Biz çetin ceviziz» sözü ele alınarak «... sayın lider «biz çetin ceviziz, bizimle başa çıkmak kolay olmayacaktır» diyor. Hele o bir kere seçim örsü ile millet irade balyozunun arasına girsin, fındık mı, ceviz mi, çetin mi, değil mi, o da görür millette görür!» denilmektedir. Diğer bir sütunda Fatin Fuad ise, İnönü'nün başka bir lâfını ele almakta ve «tehditler» savurduğunu iddia etmektedir.

ZAFER'de Cavit Yamaç, «Başbakan'ın kendi grupları önün de yapmış olduğu konuşma, İnönü'nün yıllarca aynı alışlagelmış üslubu içinde mütalâa edilince hiç bir yeni unsur getirmemektedir» diyerek «CHP. Genel Başkanı «memleketin siyasi unsurlarının» bir arada AP. ye karşı olmasını çok zamanlar istemiştir. Ama, hesaplar tutmamıştır» diye yazmaktadır.

SON HAVADIS gazetesinin başyazısında, Mümtaz Faik Fenik, Hükümetin pancara yaptığı bir kuruluş zammı ele almakta ve «CHP. seçimi kazanmak için devlet kesesinden para dağıtacak hale mi düşmeliydi? Eski itiyadları bu devirde de depresmeli miydi? Oysa ki kanun, seçim arifesinde açılış ve temel atma törenleri yapılmasını bile yasaklamıştır. Gerçi şimdi pek seçimin arifesi sayılmaz ama, seçim tartışmalarının hararetlendiği şu sıralarda, bir hükümet tasarrufunu bir partiye mal etmek de seçim kanununun ruhuna aykırı olsa gerektir» demektedir ve devlet imkanlarıyla iktidar nüfuzunun seçimlerde parti propagandası için seferber edilmemesini salık vermektedir.

27 Aralık tarihli YENİ GAZETE'nin «Varolmak veya olmamak» adlı başyazısında, İnönü Hükümetinin başarısızlıkları ele alınmakta ve «CHP. son zamanlardaki tutumu ve ikrarıyla kendisinden beklenileni veremediğini bizzat idrak etmiş gibidir. O itibarla 1965 seçimlerinde varolmakla varolmamak arasında bir yol tutmak zorunda bulunduğunu bilmektedir» denilmektedir. Ayrıca, İnönü Hükümetinin, Kıbrıs meselesinde bir netice alamayışı ve ekonomik durumda bir ferahlanmanın olmaması konuları ele alınmakta ve «Bütün bu başarısızlıkları İnönü elbette ki şimdiden hesaplamakta ve siyasi bir parti olarak varolmak veya varolmamak yolunda varolabilmenin çarelerine tevessül etmektedir» diye yazıya son verilmektedir.

Hâlen memleketin bir «seçim sath-ı maili» ne girmiş olduğu muhalif basın yorumlarından sezilmekte, bu konuda karşılıklı ithamların önmüzdeki günlerde de devam edeceği sanılmaktadır.

Hazırlayan : Bekir EKİNCİ

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASİ İKTİSADİ KÜLTÜR DERGİSİ

BU SAYIDA

Basınıızda Onbeş Gün

Başyazı

Yeni Yıla Girerken

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI

- C.H.P. içinde kaynaşma
- Stad hâdisesi ve Devlet otoritesi
- Pancara yapılan zam
- Şarlatanlık mı?
- İstanbul büyük-şehirinde sanayi
- Vietnam'ın Jön Türkleri
- De Gaulle Washington'u dize getiriyor

İNCELEMELER:

- Yatırım Seviyesi ve Dış Yardımlar Besim ÜSTÜNEL
- Ne Yapmalı? Yaşar KARAYALÇIN

SERBEST SÜTUN:

- Meselelerimize Gereği Gibi Eğilmiyoruz M. Hâdi İLBAŞ

KÜLTÜR VE SANAT

- Notlar Mehmet SEYDA
- Yeni Bir Sergi Kaya ÖZSEZGİN
- Antoine'ın İstanbul'a Üç Gelişi Metin AND
- Bibliyografya Derleyen: S. N. ÖZERDİM

Bir yıl daha geçti ve yeni yıla girerken Türkiye gene bir çok iç, dış ve ekonomik meselelerle karşı karşıya bulunuyor. Bir memleketin şüphesiz daima meseleleri olacaktır. Fakat bunların bir kısmının gittikçe vahimleşmesi bu memlekette objektif olması düşüncesi bütün imkânları ye'se düşürmekte ve zaman zaman da kötümserliğe sevketmektedir.

I. İç politika gelişmeleri :

27 Mayıs öncesi iktidarı yıkmaya çalışan kuvvetler, yedekte, tam kadro ile bekleyen, tecrübeli ve kudretli bir siyasî teşekkül olduğu kabul edilen Cumhuriyet Halk Partisine ümitlerini bağlamışlardı. Bu ümitler, CHP. nin başında, yıllanmış devlet adamlığı, zekâsı, cesareti ve Atatürk'ün mesai arkadaşı olmak niteliklerini üstünde toplayan bir liderin bulunması ile daha da artıyordu. Üstelik bu lider bir askerdi de. Türk milleti asırlarca kısmen askerî bir bünyeye sahip olan Osmanlı saltanatı idaresinde yaşamış, çok defa askerlerin öncülük ettiği reform hareketlerine şahit olmuş ve nihayet 1920 senesi perişanlığından yine bir asker tarafından kurtarılmıştı. Atatürk'ün sivilleşme ve sivilleştirme çabası bütün gayretlerine rağmen kısmen şekli kalmış, kendisi milletin ve ordunun Mustafa Kemal Paşası olarak inkılâp hareketlerini başarmıştır. 1938'de, Atatürk öldüğü zaman üç beş kişi hariç hiç kimse yeni liderin bir sivil olabileceğini düşünmemiştir. İşte bu alışkanlık ve ortam içinde 1946 senesinde İsmet Paşa'nın muvafakatı ile çok partili sisteme ve seçimlere girilmiş ve 1950 senesinde Türk tarihinde belki de ilk defa olarak hakikî sivil bir ekip Devlet idaresini ele almıştır. Daha doğrusu sivil liderlerin memleketi idare etmelerini ilk defa olarak ordu samimiyetle istemiştir.

İktidarı sivilleştirme denemesi, bütün politikacıların dar görüşleri ve hataları yüzünden başarısızlığa uğramıştır.

İsmet İnönü, 1961'den beri, yeneden iktidarı sivilleştirme ve demokratik rejimi tesis etme çabası içindedir. Acaba İsmet Paşa'dan sonra durum ne olacaktır? Bütün milletçe duyulan endişelerin açıkça ortaya dökülüp hal tarzları hususunda bir görüş birliğine varılmasının zamanı çoktan gelmiştir. Deve kuşu misali,

politikacıların, problemi sadece seçimi kazanmak veya kaybetmek olarak görmeyi terkederek, demokratik rejimi kurma veya yaşatma endişe ve heyecanı içinde, samimî fikirler ve kuvvetli liderler etrafında toplanmaları gerekmektedir. Bu bakımdan CHP. mensuplarının son grup toplantısında kendilerini tarihî lider İnönü'nün cazibesinden kurtararak yeni bir sivil lider arama çabaları gayet normal kabul edilmelidir. Ergeç başa gelecek lider arama ameliyesine İsmet İnönü'nün sağlığında başlanmış olması Halk Partisine, biran önce vesayetden kurtulma ve kırk yıllık bünyesini reforma tabi utma fırsatı verecektir.

Başlıca iki büyük parti içinde, AP. ve CHP. alt kademelerindeki şahsi çıkar kümeleşmelerine rağmen vatanperver ve kuvvetli liderler, kütelleri peşlerine takarak bugünkü dalaşma rejiminden memleketi kurtarabilirler. Parti teşkilâtlarının merkezden, politikaya atılmamış kıymetli elemanları aday göstermeleri ve kurulacak kabinelere Büyük Millet Meclisi dışından değerli şahsiyetlerin sokulması, partilerin partizan tutumlarını azaltarak siyasî havayı düzeltecek ve reformları kolaylaştıracaktır.

Huzursuzluk içinde olan üniversiteler, kalitesi hâlâ yükselemiyen basın ve kötümserleştikçe bağımsızlaşan aydın zümre, maalesef, siyasî partilere yardımcı olmaktan çok uzaktır. Gittikçe sayıları artan aşırı sağ ve sol elemanlar meydanı boş bularak kurmaya çalıştığımız demokratik nizama hırpalama gayreti içindedirler. Âdeta yeni Anayasamızın getirdiği hürriyetler zararlı cereyanlara şemsiyelik eder olmuştur. Özel sektöre ve yabancı sermayeye karşı girişilen saldırılar altında zengin düşmanlığı alabildiğine körüklenmektedir.

Başta Başbakan olmak üzere CHP. i bir kısmı sadece mü

Dergimiz, bütün okurlarının, abone ve bayilerinin, Forum'la ilgilenen bütün müesseselerin yeni yıllarını kutlar, mutluluk ve başarılar diler.

tarafına fazla önem vermişler ve insan faktörünü çok defa ihmal etmişlerdir. Vaktiyle Anayasaya bağlanan ümitler şimdi Siyasî Partiler Kanununun çıkmazına yönelmiştir. Kötü niyetin her kanunu alt edebileceği, iyi niyetin ise müeyyide ve kanunlara ihtiyacı olmadığı hakikati daima unutulmuştur. Bugün belki de dünyanın en mükemmel Anayasası ile içinde bulunduğumuz huzursuzluğu ve yarını meçhul gidışatımızı politikacı kadromuzun kalitesizliğinde ve millete mal olmuş liderlerden yoksun oluşumuza hamledebiliriz. Devasa devlet adamlığına rağmen milletin en az yarısı tarafından sevilmeyen ve hattâ zaman zaman nefret edilen İsmet İnönü'yü millî lider olarak vasıflandırmakta tereddüt edenler bir bakıma haklıdır.

Yeni yıla girerken iç politikada bir çıkmazın içine doğru ilerlediğimiz muhakkaktır. Fakat milletçe girişilecek bir gayretle halâ da bir dönüş yapmak imkânına sahibiz. Yeter ki siyasî partiler 27 Mayıs ihtilâlini bütün sevabı ve günahları ile unutup dirayetli yeni liderler altında toplanabilsin ve bu liderler bir zümrenin veya bir partinin değil, muhalifi muvafığı topyekûn milletin lideri olabilme niteliğini taşıyabilsinler.

II. Ekonomik gelişmeler :

1964 yılında Türk ekonomisinde gelecek yılları da etkileyecek önemli gelişmeler kaydedilmiştir. İç ve dış politikada yeni şartların ortaya çıktığı ve Hükûmete yeni bir ekibin hâkim olduğu 1964 yılında gerek plân uygulaması ve uzun vâdeli problemlerin bir plân çerçevesinde çözümlenmesi açısından, gerek günlük iktisadî hayatın akışı bakımından bir önceki yıldakinden ve beklenenden oldukça farklı olaylarla karşılaşmıştır.

İkinci koalisyonun dağılması ve 1963 yılının sonlarına doğru memleketin uzunca bir müddet hükûmetsiz kalması ile iktisadî hayatta başlayan «gevşeme» 1964 başlarında Kıbrıs olaylarının da etkisiyle bir miktar daha kuvvetlenmişti. 1963 bütçesini denkleştirmek için alınan sun'î tedbirler ve özellikle açık bütçeyi denk göstermek hevesiyle Şubat ayı sonunda Maliye Bakanlığınca yapılan operasyonlar, ekonomimizin para ve kredi alanında da dengesini bozmuş

ve böylece zaten politik etkilerle psikolojisi bozulan özel sektör moneter politikanın ters etkileri altında yatırım kararlarını tehir etmek suretiyle ekonomimizin ciddi bir «duraklama» (recession) devresine girmesine sebep olmuştur.

1964 yılının ilkbahar aylarında en şiddetli devresini yaşayan bu iktisadî «duraklama»nın devamlı ve şiddetli olması üzerinde etkisi olan önemli bir husus da Türkiye'ye Yardım Konsorsiyomunun başarısızlığı ve ağır işlemesi dolayısıyla yeteri kadar dış ödeme imkânı sağlayamamasıdır. Nitekim, döviz kıtlığı, bütün yıl boyunca hem özel sektörde hem kamu sektöründe yatırımların aksamasına sebep olan temel faktörlerden biri olmuştur.

İktisadî duraklama emareleri çok erken aylarda görülmüş ve has-talığa kati teşhis, bahar aylarında konmuş olduğu halde tedbirlerin süratle alınması nedense mümkün olmamış ve kriz bu yüzden yaz sonuna kadar devam etmiştir. İktisadî göstergeler Ağustos'tan bu yana duraklamanın atlatıldığını ve ekonominin tekrar eski canlılığına kavuştuğunu göstermektedir.

1964 yılı ne plân uygulaması açısından, ne de gelişme hızı açısından 1963 yılı kadar başarılı olabilmıştır. 1964'de kamu yatırımları oldukça düşük seviyede kalmış ve aynı eğilim özel yatırımlarda da mevcut olduğu için toplam yatırım hacmi plân hedeflerinin oldukça altına düşmüştür. Halbuki, 1963'de kamu yatırımlarının % 8 civarında olan geride kalışını, özel yatırımların plân tahminlerini aşan seviyesi rahatça telâfi etmiş ve dolayısıyla toplam yatırımlar plân hedeflerine ulaşabilmişti. 1964'de ise toplam yatırımların çeşitli etkenlerin sonucu plân hedeflerinin % 20 - 25 oranında gerisinde kalacağı anlaşılmaktadır. Hiç şüphesiz, bu geri kalmanın asıl tesirleri 1965 ve 1966 yıllarında yaratılacak üretim kapasitelerinin yaratılmaması şeklinde, ileride kendini gösterecektir.

Yatırım programının uygulanması yanında, memleketimizde ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandıracak, ekonomik kalkınmanın karşılaştığı güçlükleri ortadan kaldıracak çeşitli tedbirlerin alınması ve reformların yapılması açısından da 1964'ün pek başarılı bir yıl olduğu söylenemez. REFORM HÜKÜMETİ

olarak işbaşına gelen ve çok vaad-kâr bir programla milletin karşısına çıkan yeni Ekip — ki buna Satır - Melen ekibi diyebiliriz — plânda ve 1964 programında ve bizzat Hükûmet programında yer alan reformların hiç birini ciddi olarak ele almamıştır. Yılbaşından itibaren halk oyununu işgal eden Kıbrıs olaylarının arkasına çekilerek, bütün başarısızlık ve atalet bu sebebe bağlanmak istenmiştir.

1964 kalkınma programında yer alan tedbirlerin ve yapılacak vadedilen reform çalışmalarının çok büyük bir kısmının hemen hemen aynen 1965 programında da yer almış olması da göstermektedir ki hükûmet üyeleri ve devlet teşkilâtı 1964 yılında iktisadî alanda kendilerine düşeni yapmamışlardır veya yapamamışlardır. Uydurma bir takım vergi kanunlarını usulsüz bir şekilde Meclise sevk ederek ve onların dahi savunmasını gereği gibi yapmayıp Meclisten ancak genç ve değişikliklerle çıkmasını sağlayarak, bunun plânın öngördüğü «Vergi Reformu» olduğunu iddia eden; iktisadî devlet teşekküllerinin reorganizasyonu gibi önemli bir konuya lâayık olduğu ehemmiyeti vermeyen; «toprak reformu» ile ilgili çalışmaları, «personel reformu» gibi konuları bir takım bahanelerle geciktiren Satır - Melen Ekibinin mevcut kalkınma plânına ve hattâ «plân fikrine» ve «reform ihtiyacına» samimî olarak inanıp inanmadığı üzerinde ciddi şüpheler izhar edilebilir.

1964 yılında ithalâtın program hedeflerini aşmaması için yeniden kısıtlayıcı tedbirler alınmıştır. İhracatın program hedeflerinin gerisinde kalması tehlikesi karşısında alınan tedbirler son aylarda olumlu sonuçlar vermeye başlamıştır. Yurt dışındaki işçi gelirlerinin resmî kanallardan transferini sağlamak için yıl ortasında önemli kararlar alınmış ve bunlar da son aylarda tesirini göstermeye başlamıştır.

1964 yılında fiyatlar genel seviyesini aşabilmiştir. Böylece, yıl ortalaması olarak 1964'de toptan eşya fiyat endeksinin 1963 seviyesinin % 1 kadar gerisinde kalacağı, geçinme endekslerinin ise geçen senenin % 1 üstünde olacağı tahmin edilmektedir.

1964'ün gelişme hızı, biraz da yukarıda temas edilen faktörlerin tesiriyle plân hedefi olan % 7'nin çok

gerisinde kalmış ve ancak % 4 civarında olmuştur.

1964'ün Türk ekonomisinin geleceği açısından bir diğer önemli olayı 1 Aralık'ta Brüksel'de cereyan etmiştir. Bu tarihte Brüksel'de yapılan bir merasimle Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasındaki anlaşma yürürlüğe girmiştir. Anlaşma hükümlerine göre, Türkiye önümüzdeki beş yıl zarfında Avrupa Yatırımlar Bankasından 175 milyon dolarlık uzun vâdeli proje finansmanı kredisi alacak ve ayrıca dört ihraç malımıza gümrük indirimi sağlanacaktır. Buna mukabil, Türkiye bu dönem içinde ekonomisine çekidüzen verecek ve Ortak Pazar'a üye olabilecek duruma getirecektir.

Fakat şu noktaya hemen işaret edelim ki, plân uygulaması ve iktisadî politikanın yürütülmesi konusunda 1964 yılında gösterilen sözde başarı önümüzdeki yıllarda da aynı tempo ile devam ettirilirse Türkiye ekonomisini beş yılda değil 15 yılda bile Avrupa Ortak Pazarına «ortak üye» olabilecek duruma getiremeyecektir.

III. Dış politika gelişmeleri:

Dış politika bakımından 1964 yılı, yeni bir devrin başlangıcı sayılabilecek gelişmeler kaydelemiştir. Bu gelişmeler çeşitli faktörlerin etkilerinin sonucu olmuştur. 1963 yılının Aralık ayının 21 inde vukubulan Kıbrıs katliâmı ve bunu müteakip Kıbrıs'ta vukua gelen olaylar ve bu olaylar karşısında müttefik ve dostlarımızın göstermiş oldukları tepkilerin mahiyeti ve bunlardan bir kısmının zaman zaman, Kıbrıs ve Yunanistan'ın şantaj politikalarının etkileri altında kalmaları, Türk dış politikasının bugünkü safhasına ulaşmasında başlıca âmiller arasında yer almaktadır. Bu safha veyahut bu yeni istikamet ve gelişme, bazılarına göre bir «yeni çıkış», bir «gerçeğe dönüş», bir «şahsiyet kazanma», bir «kendini buluş» şeklinde ifade olunmak istenmektedir. Her ne şekilde adlandırılırsa adlandırılırsın, Türk dış politikası bugün bir yeni oluşun içine girmiştir. Bu yeni oluşmada Kıbrıs hâdiselerinin tesirleri yanında, Türkiyenin iç politikasının ve iktisadî durumunun da etkileri olmuştur. Bunlara değinmeden önce yeni politikamızın mahiyeti ve istikameti üzerinde kısaca durmak istiyoruz.

Nükleer silâhların gittikçe yayılma eğilimi göstermesi, Fransa'nın Atlantik andlaşmasına yeni bir şekil verilmesi ve Avrupa'da, Amerika'lılardan çok Avrupalıların söz sahibi olmaları tezine bağlanması, Batı Almanya'nın nükleer silâhlar konusunda söz sahibi olma arzusu, Sovyet Rusya - Kızıl Çin uyumsuzluğu ve Kruşçef'in Rusya'yı Batıya ve Batılı anlayışa daha çok açması ve Sovyet bloku içinde göze çarpan daha çok bağımsızlık temayülü, dünyamızdaki iki büyük blok içinde bazı yeni oluşmaların doğmasını mümkün kılmıştır. Diğer taraftan, Yunanistan'ın Kıbrıs'la ilgili mevcut andlaşmaları hiçe sayarak Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşme politikasını açıkça benimsemesi dolayısıyla Türkiye ve Yunanistan'ın harbin eşğine kadar gelmeleri karşısında NATO'nun nisbî ilgisizliği ve olay üzerine ciddi bir şekilde eğilmemesi ve Türkiye'nin en fazla güvendiği ve bel bağladığı bazı müttefiklerinin «Enosis» politikasını benimsemiş görünmeleri, Türkiye'nin dış politikasına istikamet verme durumunda olan kimseler nezdinde yeni düşüncelerin doğmasına ve bunların belli ölçülerde uygulama alanına konulmasına yol açmıştır.

Kanaatimizce süratle değişmekte olan bir dünya içinde, Türkiye kendi dış politikasını bizzat kendisinin yapmak ve bu politikaya yeni şartlara ve gelişmelere göre istikamet vermek durumunda olduğuna inanmakla fazla bir şey kaybetmez. Yakın zamanlara kadar Türkiye basit, kolay, pasif ve bazı zamanlar kendi gerçek ve uzun vâdeli menfaatleri ile bağdaşmayacak bir politikanın takipçisi olmuştur. Bu politika bir blok seçmekten ibaret kalmış, bu iş yapıldıktan sonra zaman zaman kırıldan ziyade kırılmalı olunmuş ve dış politikada en küçük meselelerde dahi müstakil karar verebilmeden yoksun kalmıştır. Bu durum Türkiye'nin müttefikleri nezdindeki uzun menfaatlerine yararlı olmamıştır. Kıbrıs tecrübeleri bunu açık olarak göstermiş bulunuyor.

Şüphesiz esas itibarıyla Türkiye, Batı bloku ile kader birliği içinde bulunmaktadır. Ancak NATO'nun kuruluşundan bu yana hem Türkiye içinde hem de dünyada önemli değişiklikler olmuştur. Yakın zamanlara kadar Türk dış politikası bu değiş-

melere ayak uyduramadı. Bağımsızlık savaşı yapan halkların mücadelelerine Türk halkının eskiden beri duymakta olduğu sempati dış politikamıza intikal edemedi.

«Barış içinde birlikte yaşama» politikası Türkiye'nin menfaatleri ve geçmişteki tecrübesi içinde iyice değerlendirilmedi. NATO içinde başlayan, şimdi tamamiyle satha çıkmış bulunan ve NATO'nun geleceğini tehlikeye koymuş bulunan derin ihtilâfın sebepleri ve kompleks olan mahiyeti iyice tahlil olunarak dış politikamız bakımından değerlendirilmedi. Bunlar yapılmadığı için bir çok batılı müttefiklerimiz nezdinde dış politika yönünden vukua gelmekte olan değişmelere ve yeniliklere yabancı kaldık. Binaenaleyh bir kaç aydan beri belirmeğe başlamış bulunan yeni bir dış politika anlayışı esas itibarıyla NATO'daki üyeliğimiz ile bağdaşmayan bir mahiyet taşımamakta, aksine NATO içindeki yeni oluşlara muvazi bulunmaktadır. Ayrıca ittifaklarımız çerçevesi içinde kalarak şahsiyetini ve bağımsızlığını bulmuş olan bir dış politika, her zaman Türkiye'nin ana menfaatlerine uygunluk arzeder.

Türkiye'nin faal, düşünen, ölçen ve araştıran bir dış politika takibine yönelmesinde şüphesiz, Kıbrıs olaylarının yarattığı sebeplerden başka sebeplerin de tesiri olmuştur. İktisadî durum, tediye dengesinin devamlı olarak aleyhte gelişmesi, Sovyet dış politikasındaki yumuşama ve dostluk teminatları bu yeni politikanın vücut bulmasında başka âmiller olarak belirmektedir. Fakat bu oluşun bizce en önemli noktası, bir «millî dış politika» karakteri iktisap edip edemeyeceğidir. Eğer bu politika, iktidarda bulunan partilerin anlayışına göre yön ve mahiyet değişmelerine maruz bırakılırsa Türkiye çok tehlikeli bir yola sevk edilmiş olur. Bu sebepten ötürü dış politikamızı iç politika ve iktisat politikası çekişmelerinden ayırmak, ona millî bir karakter vermek, başka bir deyimle ona şahsiyetini ve memleketin menfaatlerine göre karar verme özgürlüğünü kazandırmak, Türkiye'nin geleceği bakımından birinci derecede hayati önemi haizdir. Önümüzdeki gelişmelerde bu ana ilke üzerinde bütün memleketin hassasiyetle durması gerekmektedir.

Onbeş Günün Notları

C.H.P. İçinde Kaynaşma

Genel Kurmay Başkanının mektubunu müteakip, bazı tedbirlerin alınması hususunda yasama organı, Hükümet ve partiler teşebbüse geçtiler. Yasama organı ve partiler, bilâhare kamu oyuna intikal eden bazı tedbirler aldılar. Bu tedbirlere paralel olarak Hükümette de gerekli değişiklikler bekleniyordu. Nitekim Hükümet Başkanı, kabinesini kuvvetlendirmek ve daha enerjik bir kabine kurmak hususunda temaslara başladı. Bu arada Hükümette, dışardan partisiz bazı kimselerin alınması fikri bir kısım basında ve siyasi çevre'erde ileri sürüldü. Başbakanın tutumu, daha enerjik bir kabine kurmak yönünde görüldü. Başbakan kabinesine dışardan partisiz kimselerin alınması fikrine iltifat etmedi. Başbakanın tutumu karşısında, kamu oyununda Kabinede esaslı bir değişikliğin yapılacağı intibayı uyandı. Bununla beraber, sonuç tahmin edildiği gibi olmadı: Kabineden ikinci plânda önemi haiz birkaç bakan ayrıldı ve Kabine gene eski durumunu muhafaza etti. Bu suretle «Kabine Reformu» fikri de, suya düştü.

Bununla beraber, Başbakanın, daha kuvvetli bir Kabine kurmak hususunda gerekli teşebbüslere girişmemiş olduğu söylenemez. Nitekim Kabinede üç başbakan yardımcısının yer alması hususunda ciddi teşebbüse geçildi. Ancak İnönü'nün bu teşebbüsü, Aksal, Feyzioğlu ve Erim tarafından olumlu karşılanmadı. Başka bir deyimle, bu üç parti ileri geleni, İnönü Kabinesinde, sorumluluk almak istemediler. Şüphe yok ki, Aksal, Feyzioğlu ve Erim'in, vâki teklifi kabul etmemelerinin sebepleri her birine göre başka başkadır: Aksal, tabiatı itibarıyla, her zaman sorumluluk almaktan kaçınmış bir kimsedir. Aksal'ın sorumluluk alması, daima uzun ısrarların sonucu olmuştur. Bugünkü şartlar içinde ve Kabinenin bugünkü teşekkülü karşısında Aksal'ın sorumluluk kabul etmeyeceğini tahmin etmek pek zor değildi. Aksal'ın bu tutumunu, İnönü'nün politikasını benimsemediği şeklinde yorumlamamak gerekir. Feyzioğlu ise, uzun bir süreden beri, C.H.P. inin A.P. ile birlikte koalisyon hükümeti kurmaları gerektiği fikrini savunuyordu. Feyzioğlu'nun Kabine'de sorumluluk almaması Başbakanın izlediği politikayı benimsememiş olmasının bir sonucudur. Bu şartlar altında, Feyzioğlu'nun Kabineye girmeyeceğini tahmin etmek pek zor bir iş değildi. Keza, Erim, çeşitli temalarında, Başbakan Yardımcılığını kabul etmeyeceğini sık sık ifade etmişti. Erim, muhtemelen Dışişleri Bakanlığını reddetmeyecekti. Buna rağmen, İnönü Başbakan Yardımcılığı için, Aksal, Feyzioğlu ve Erim'le temasa geçmiştir. İnönü'nün bu temalarının olumlu

sonuç vermeyeceği tabiydi. İnönü'nün bu temaları, bir kısım iç ve dış basında ve batı siyasi çevrelerinde, olduğundan çok da ha başka türlü yoruma tâbi tutuldu: İnönü kuvvetli bir kabine kurmak hususunda sadece başarısızlığa uğramakla kalmamış aynı zamanda yakın mesai arkadaşlarının güvenini de kaybetmiştir.

İnönü'nün bu temaları ve temalarının yukarıda ifade edildiği şekilde bazı çevrelerde yorumlanması, parti içinde mevcut fikir ayrılıklarının ve ihtilâfların büyümesine sebep oldu. İnönü, bu yönden C.H.P. içinde ciddi tenkitlere uğradı. İnönü ve mesai arkadaşı Satır'ın uğradığı bu tenkitler aşağıdaki yönlerde gelişti:

Kendilerinden olumlu cevap alınmıyacağını bile bile İnönü'nün Aksal, Feyzioğlu ve Erim'le başbakan yardımcılığı için temasta bulunması ve alınan menfi sonucu kamu oyuna intikal ettirmesi C.H.P. yi yıpratmış ve parti içinde İnönü'ye karşı kuvvetli cereyanların olduğu intibayı uyandırmıştır.

Ayrıca, İnönü Kabinesi, reform kabinesi olduğu iddiasıyla ortaya çıkmıştır. Fakat aradan uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen, vadedilen reformlardan hiç birisi gerçekleşmemiştir. Bu durum, C.H.P. yi, kamu oyu önünde vaadlerini tutmayan bir siyasi teşekkül haline getirmiştir.

Kabineye yeni alınan bazı bakanların şahıslarına karşı da ağır tenkitler yöneltilmiştir.

C.H.P. içindeki bütün bu kaynaşmaların İnönü'yü yıpratacağını zannetmek hatalıdır. Bütün bu tenkitler ve kaynaşmalar kısa bir zaman sonra heyecanını kaybetmeye mahkumdur. İnönü, Parti içinde, her zaman olduğu gibi, gene duruma hâkimdir. Esasen Parti içindeki bu kaynaşmaların İnönü'nün şahsına müteveccih olduğu fikri de savunulamaz. Parti içindeki bu kaynaşmalar daha ziyade Satır ve mesai arkadaşlarını istihfad etmektedir. Bütün bu tenkitlerin başarıya ulaşacağını tahmin etmek güçtür. Zira C.H.P. nin bugünkü kadrosu ile kuvvetli bir Hükümet kurabilecek durumda olduğu şüphelidir. Kaldı ki, İnönü duruma hâkim olabilmek ve bütün bu tenkit ve kaynaşmaları gereken yöne doğru kanallı edebilmek kuvvet ve iktidarındadır. Hele seçimlerin yaklaşmış olduğu, gözönüne alınacak olursa, C.H.P. ilerin bir kere daha İnönü'nün etrafında sıkıca birleşmek zaruretinde buldukları ortaya çıkar. Muhalefet partileri, seçimlerden evvel, iktidarı yıpratmak ve hattâ Hükümeti düşürmek için ağır tenkitlere başlayacaklardır. Bir partinin iktidarda bulunduğu sırada seçimlere girmesinin sağlayacağı avantajlar meydandadır. Her yerde, iktidar

partileri, muhalefet partilerine nisbetle daha fazla seçim şansına sahiptirler. Bu gerçeği bilen muhalefet partileri, bütçenin kabulünü müteakip, C.H.P. iktidarını yıpratmaya teşebbüs edeceklerdir. Bu tenkit ve hücumlar karşısında Hükümetin ayakta durabilmesi, C.H.P. milletvekillerinin tam desteğini sağlamasıyla mümkün dür. Bu itibarla C.H.P. içindeki bu kaynaşmalar ve fikir ayrılıkları muhalefet partilerinin tenkit ve hücumları karşısında, şiddetini kaybetmeye mahkumdur. İster istemez C.H.P. milletvekilleri birlik ve beraberlik havasına gireceklerdir. Zira seçimlere koalisyon kabinesiyle iştirak etmek C.H.P. nin menfaatlerine aykırıdır. Feyzioğlu ve arkadaşlarının destekledikleri koalisyon kabinesi fikri, seçimlerin yaklaşmış olması karşısında, C.H.P. içinde pek fazla taraftar bulamayacaktır.

Bütün bu sebepler karşısında, C.H.P. içindeki fikir ayrılıklarının ve ihtilâflarının Hükümette esaslı bir değişikliğe münceer olacağını tahmin etmemekteyiz. Hattâ seçimlerden evvel Parti kademelerinde de bir değişiklik beklememek gerekir. Bu itibarla, C.H.P. içindeki bu kaynaşmaların kısa bir zaman sonra, hiç olmazsa suretâ, heyecanını kaybedeceğini sanırız.

Stad Hâdisesi ve Devlet Otoritesi

Cumhuriyet Bayramı arifesinde Genel Kurmay Başkanlığı tarafından devlet dairelerine yapılan bir tamimde tören yerlerine biletsiz girenlere karşı tedbir alınması isteniyordu. Tören davetlilerine hitap eden bu yazıyı okuyanlar böyle bir yazıya neden kendilerinin muhatap olduğunu anlamamışlardır. Sadece emniyet teşkilâtını ve diğer sorumlu kuruluşları ilgilendirebilecek ve ancak onlar tarafından bir hal tarzı bulunabilecek bir konuda bu tamimin tek ilgi verici yönü, derdi açıkça tesbit etmesi ve bir hal tarzı aranması lüzumunu belirtmesi idi. Cumhuriyet Bayramında millî veya askerî erkân tribünlerinde görülen lâüballikler, kapıda bulunan görevlilerin dost-ahbap kayırmaları neticesi, tören yerine girme açık gözlülüğünü başaranların marifetleridir.

A. Sami Yen Stadında vukubulan panik olayının asıl sebebi ise bedavacıların kapıları kırarak stada zorla girmeleridir.

Bu konuda pek çok misal bulmak müm kündür. Millî bayramlarda törenlerin yapıldığı yerlere davetiyelerle, maçlarda stadlara biletlerle girmek ve bir tören ya da maçı rahat bir şekilde zevkle seyretmek tatlı bir hayal olmuştur. Genelkurmay yazılarına geçen bu durumu emniyet teşkilâtımızın ve diğer sorumlu makamların bilmemesine imkân yoktur.

Mesele çok yönlü olduğu için alınacak tedbirler de yine çok yönlü olacaktır.

Stad veya tören kapılarında sıkı bir bilet kontrolü bu yolda ilk adımı teşkil eder. Görevlilerin en küçük bir ihmali müeyyidesiz kaldıkça bu kayırma ve lâüballi tutumu önlemek mümkün değildir.

İkinci adım emniyet kuvvetlerinin kendilerine verilen görevi yerine getirebi-

lecek şekilde teçhiz edilmesidir. Atlı polis bu yerlerde görevlendirilmesi ve kati talimat alması şarttır. Muhtemel hareketlerin hesabını sonradan sorabilmek için polisin fotoğraf ve film servisleri de bu yerlerde görevlendirilmelidir. Kanuna ve devlet otoritesine karşı her hareketin tesbit edileceği ve hesabının mutlaka sorulacağı kanaati bu çeşit hareketleri yapmayı itiyat haline getirenlerde yerleşmedikçe, benzer hâdiseleri önlemek çok güç olacaktır.

Devlet otoritesini temsil eden ve görevini yerine getiren kimselerin siyasi mülahazalarla hırpalanması hizmet şevkini ve vazife duygusunu körletmekte ve yerinde cezri müdahalelere mani olmaktadır.

Muğlalı hâdisesi, 6/7 Eylül hâdisesi, AP. binasının tahribi ve diğer bazı hâdiseler arasında müşterek bir nokta vardır ki bunu siyasi partiler ile devlet otoritesinin cemiyetin temelini teşkil ettiğini bilen veya bilmesi gerekenlerin unutmaması lâzımdır.

Stad hadisesi yalnız devlet otoritesi buhranını değil, cemiyetimizdeki vahim bir terbiye buhranının da işaretidir.

Geçmişte yapılan ağır hataların neticelerini alıyoruz. Yarın daha vahim hadiselerle karşılaşmamak için nedenler ve tedbirler üzerinde ciddiyetle durmak ve varılan neticeleri ve alınan kesin kararları halk oyununa duyurmak şarttır.

Pancaralar Yapılan Zam

Bilindiği gibi şeker pancarı fiyatları, her yıl bir Bakanlar Kurulu kararname-i ile tespit olunmaktadır. Bugüne kadar yapılan uygulama, Bakanlar Kurulunun, pancar alımları için farklı fiyat kademeleri tespit etmesi, ekim sahasının fabrikadan uzaklığına göre, bu çeşit fiyatlardan hangisinin hangi mahalde tatbik olunacağını Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketine bırakması idi. Türkiye Şeker Fabrikaları A. Ş., genel olarak, pancar alımlarında müstahsile en üst kademedeki fiyatları ödemiştir. Gerçekten, geçen yıllarda Şirket'in satın aldığı şeker pancarı miktarının % 70'den fazlası için en yüksek fiyat ödenmiştir.

Önümüzdeki kampanyada, şeker pancarı alış fiyatının bir miktar yükseltilmesi Hükümetçe kararlaştırılmış bulunmaktadır. Ayrıca, bu kampanyada kademeli fiyat usulü bırakılmış, şeker pancarı alımlarında tek bir fiyat uygulanması kararlaştırılmıştır. Bakanlar Kurulu'nun şeker pancarı için yeniden tespit ettiği alım fiyatı kiloda 14,08 krş. olup, geçen yılın en üst kademedeki fiyatından 1,83 krş. kadar fazladır.

Yükseltilen şeker pancarı fiyatları, müstahsilin eline, geçen yıldakine oranla hayli yüksek meblâğların geçmesi sonucunu verecektir. Gerçekten, yeni fiyat üzerinden alınacak şeker pancarı karşılığında müstahsile 80 - 90 milyon liralık bir artış meydana gelmesi muhtemeldir. Bu takdirde, müstahsile ödenen paralarda ki artışı karşılama meselesi ortaya çıkmaktadır. Hükümet sözcülerinin beyanlarına göre, şeker fiyatlarının yükseltilmesi

düşünülmemektedir. Şeker Şirketi'nin kendi imkânları ise bu ölçüdeki bir artışı karşılayabilecek halde değildir. Bu durumda, mali yükün hiç olmazsa bir kesimini taşımak görevi Hazine'ye düşmektedir.

Şeker pancarı fiyatlarının bir miktar yükseltilmesinden doğan bu masraf artışının esasen güç durumunda olan Maliye Bakanlığını daha büyük bir baskı altına sokacağı şüphesizdir. Diğer taraftan, müstahsile ödenecek meblâğlardaki artış, ekonomimizde mevcut olan enflasyon tehlikesini arttırmak gibi bir sonuç yaratacak niteliktedir. Nihayet, pancar fiyatlarına yapılan zam, maliyeti yükseltmesi sebebiyle, zaten kolay olmayan şeker ihracını daha da zorlaştıracaktır. Doğması muhtemel olan bütün bu sonuçlar, şeker pancarı alım fiyatına yapılan zammın isabet derecesini şüpheye düşürmektedir.

Şarlatanlık mı?

Son yıllarda bazı fakültelerden basına çok orijinal ve iddialı ilmi buluş ve tezler intikal etmektedir. En son haber AA. vasıtasıyla gündelik gazetelere geçmiştir. Habere göre Atatürk Üniversitesinin Ziraat Fakültesindeki Bakterioloji ve Patoloji laboratuvarlarında uzun süreden beri devam eden araştırmalar neticesi insanların topraktan meydana geldiği anlaşılmıştır!

Bu konudaki ilmi araştırmaların bir ilim dergisinde yayınlanıp yayınlanmadığı haberdan anlaşılmıyor. İlmî buluş ve tezler önce ilim dergilerinde yayınlanır ve bunlardan herkezi ilgilendirebilecek mahiyette olanlar sonradan gündelik gazetelerde yer alır. Sayısı parmakla sayılabilecek kadar az da olsa bu mahiyetteki haberlerin ilim çevrelerine açıklanmadan önce, bir ilim müessesesi veya ilim adamı tarafından halka duyurulmasını ciddi bir davranış saymıyoruz.

İlimle beraber gelişen fen hikâye ve romanları bugün âdeta ayrı bir ihtisas konusu olmuş, edebiyat sanatının bu türü birçok memleketlerde hakikaten gelişmiştir. Yazarından bilgi ve sanat isteyen bu alanda çalışmamız da yoktur denilebilir. İlim alanı da, fen hikâyeleri ve romanları alanı da kendine güvenenlere açıktır. Bu iki alanın dışında yalnız şarlatanlık kalır ki bu alan ilim adamlarına açık değildir.

Konu önemlidir ve AA. nın aracılığı

Dergimiz Yazı Kurulu üyesi Prof. Dr. OSMAN OKYAR, Atatürk Üniversitesi Rektörlüğüne atandığından Yazışleri Müdürlüğünden ayrılmış bulunmaktadır. BEKİR EKİNCİ'ye devredilen bu görevi uzun süre başarı ile sürdüren ve yazılarına yeni görevi sırasında fırsat buldukça devam edecek olan arkadaşımıza Dergimiz başarılar diler.

ile nakledilen haberde bildirilen ilmi araştırmanın bir ilim dergisinde yayınlanmış olduğu ve ilim çevrelerinde ilgi uyandırdığı yolunda bir açıklama yapmak zaruridir. Böyle bir açıklama yapmak mümkün olmazsa o zaman yapılacak iş, bu haberi ve renler hakkında ilim adamına yakışmayan davranışı dolayısıyla disiplin soruşturması açmak olmalıdır görüşündeyiz.

İstanbul Büyükşehirinde Sanayi

İstanbul sanayii yerleşmesi hakkında son aylarda İmar ve İskân Bakanlığı ile, İstanbul Belediyesi arasında ortaya çıkan görüş farkları ülkemizde genellikle yerleşme konusunda da mevcut derin fikir ayrılıklarını ve bu ayrılıkların giderilmesi için yeterli hazırlık yapılmadığının göstergesidir.

İlk ayrılık İstanbul'un Türkiye içinde genellikle yükleneceği görevler, ve buna göre de büyük şehir bölgesine yerleşecek sanayi konusundadır. Bölgelerarası denge kavramını az-gelişmiş bölgeler gelişene dek nispeten gelişmiş bölgelerdeki gelişmeyi yavaşlatmak şeklinde anlıyanlar Marmara bölgesinde gelişmenin teşvik edilmemesi ve gerekirse cezri tedbirlerle sınırlandırılması görüşünü savunmaktadır. Karşıt görüşte olanlar ise bu bölgenin ve özellikle İstanbul'un Türkiye'nin genel gelişmesi için en büyük imkânları sunduğunu, bu imkânlardan faydalanmamanın aranılan gelişmenin diğer bölgelerde yer alacağını değil, hiç almayacağı anlamını taşıdığını söylemektedir. İkinci görüşü savunan Doğu - Marmara bölgesi ön-plânı memlekette diğer «gelişme kutuplarının» yaratılması ve teşviki zorunluğuna işaret etmekte, ancak bu kutuplar gerekli çekimi yaratana kadar Doğu Marmara'daki imkânlardan faydalanılmasını tavsiye etmektedir. Bu arada Anadolu'da çekim kutupları yaratmak için günümüzde hiç bir çaba yapılmadığına işaret edilir. İstanbul bölgesinde sanayii teşvik edip etmemek hususunda görüş ne olursa olsun müteşebbislerin sanayi yerleşmesinin tabii kaidelerine uyarak, işçilik, pazar tamamlayıcı sanayi ve ulaşım imkânlarını en iyi şekilde sunan bu bölgeyi tercih eğiliminde olduklarını görüyoruz. Türkiye sanayiinin işçilik ve yaratılan kıymet bakımından % 40 bu bölgede bulunmaktadır ve sanayi

yerleşme baskısının devamını beklemek gereklidir.

İstanbul ve bölgesi kendine yönelecek sanayii doğru ve kolay yerleştirecek hazırlığa sahip değildir. İmar plânında gösterilen sanayi mıntakaları yetersiz bir alan sunmakta, çoğunlukla su, elektrik ve yol gibi alt-yapısı bulunmamakta, ve spekülasyon baskılarıyla fazla yüksek fiyatlarla satılmaktadır. Bu durumda yeni kurulan ve genişleyen sanayi, imar kanununu çiğneyerek tam bir anarşi içinde dağılmak zorunda kalmaktadır. Küçük üniteler hanlara sığmakta, gecekondular inşaat yapılmakta, büyük tesisler ise farklı yollarla imar plânını değiştirmek veya Belediye sınırları dışına kaçmakla yerleşecek arazi bulmaya çalışmaktadır. Bu anarşik durum sanayi gelişmesini frenleyici etkiler yapmakta ve bu dağılık yerleşim hem sanayi rasyonel işlenmesini zorlaştırmakta hem de şehrin plânlanmasını imkânsız kılmaktadır. Alınacak tedbirler kısa ve uzun süreli düşünülmektedir. 1962 yılında İmar ve İskân Bakanlığı Marmara Bölge Plânlama örgütünün, İstanbul Belediyesinin ve Odaların işbirliğiyle teknik kademede görüş birliğine varılmıştı. Bu anlaşmaya göre imar plânında mevcut sanayi mıntakalarına öncelikle alt-yapı temini, plânsız dahi olsa halihazırda yoğun bir şekilde sanayi yerleştiği yerlerin sanayi mıntakası olarak kabulü, Belediyece sanayi yerleşmesine karşı izlenen bazı sınırlamaların kaldırılması ve gelecek için organize sanayi mıntakaları yapmak üzere odaların yardımı esasına varılmıştı. Belediyenin kendine yüklenen görevlerden kaçınması, (bu görevleri karşılayacak imkânlarının sınırlılığı gerçektir), Odaların ise sanayi gelişmesi konusu ile gerektiği gibi ilgilenmemesi sonucu bu anlaşma yürürlüğe konulmadı.

Uzun süreli olarak yeni sanayii mıntakaların tesbiti ise diğer fonksiyonların da ihtiyaçlarını gözönünde tutan ve problemleri fiziki ve iktisadi yönleriyle ele alan bir «tüm-plânlama» konusu olmaktadır. Doğu-Marmara çalışması bölge ölçüsünde bazı görüşler getirmiştir. Bu görüşlerin Belediyece ayrıntılı çalışmalarla büyük-şehir ölçüsüne indirilmesi gerekirdi, bu çalışmalar yapılmamıştır. Ana imar plânı olmayan, bu plân için çalışmalara sahip bulunmayan bir şehirde sanayi yerleşmesi hak-

kında doğru kararlara varmanın imkânsızlığı açıktır. İmar ve İskân Bakanlığı, İstanbul Belediyesi, Odalar, diğer ilgili Bakanlıklar temsilcilerinden istenen görev ise bu olmuştur. Bölge plâncıları Doğu - Marmara için hazırladıkları çalışmaya dayanarak Büyük-şehir'le ilgili bir yerleşme teklifi ortaya koymuşlardır. Teklif yetersiz de olsa bazı genel esaslara dayanmaktadır. Belediyece yapılan karşı teklifin ise gerekçelerini sezmek daha güçtür. Ankara'da geçen hafta yapılan üst kademe bir toplantıda ise bu iki teklifi derleyen üçüncü bir teklif için komisyonca çalışmalar yapılması gibi anlamsız bir sonuca varılmıştır.

İzlenecek olumlu bir yol ne olabilir? Kanımızca ilk olarak İstanbul'un karşılaştığı zorluğu esas nedenini tanımlamak gereklidir. Büyükşehir, şehir ve şehirleşme olgularının tanınmadığı bir devrede hazırlanan belediye görev, yetki ve gelir kanunları ile İstanbul'un idaresinin zorluğu, gerekli yatırımların yapılmasının imkânsızlığı açıktır. Mahallî idare konusunu inceleyen komisyonun olumlu tavsiyelere varacağı ve kanun yapıcısının bu tavsiyelere göre ya Belediyenin imkânlarını arttıracığı veya Devlet'e şehirleşmede daha fazla sorumluluk yükleyeceği ümit edilir.

Bu imkânlar temin edilene dek Belediyece ve Bakanlıkça yapılması gerekli çabalar vardır. Bunlardan ilki senelerdir ihmal edilen İstanbul ana imar plânının ele alınmasıdır. Bölge Plânının vardığı genel görüşler içinde ve Belediye'de mevcut teknik ve malî imkânlarla bu esas çalışmanın yapılması mümkündür. Ancak Belediyenin konuya gerekli önceliği vermesi ve Bakanlığın denetleme yetkisini kullanması ve gerekli yardımda bulunması şartı ile. Kısa süreli olarak da sanayi mekân ihtiyacını karşılamak üzere bazı tedbirler mümkündür: Mevcut sanayi mıntakalarının alt-yapı ihtiyaçlarını karşılamak bunlardan biridir. Belediyenin sınırlı imkânları ile dahi bu yapılabilir. İmar ve İskân Bakanlığının yardımı diğer bir yoldur. Yeni sanayi mıntakaları tesbiti gerekirse, bunların hem ihtiyaca karşılık verecek ve hem de gelecekteki plânlamayı zorlaştırmıyacak şekilde seçilmesi düşünülmelidir. Genellikle şehirden uzak, iyi yol sistemi olmayan, alt-yapı temini güç alanların seçilmesi baskı-

yı hafifletici nitelikte değildir. İstanbul şehri tabii olarak ikiye ayrıldığından Rumeli ve Anadolu yakaları arasında tercih problemi de önem sunmaktadır. Uzun sürede, özellikle büyük sanayi tesislerinin Anadolu yakasında yer alabileceği ve hattâ İzmit-Adapazarı bölgesine kayacağı beklenebilir. Ancak küçük sanayi yoğunluk aradığı ve Rumeli yakasını tercihte devam edeceği unutulmalıdır. Günümüzdeki baskı ise Rumeli İstanbulundadır ve bu ihtiyacın karşılanması gereklidir. Kısa süreli kararlarda şehrin tabii ve tarihi imkânlarının dikkatle korunması gereklidir. Özellikle sahilin şehrin dinlenme ihtiyacı ve turizm faaliyeti bakımından korunması şarttır. İstanbul'a ağır sanayi yerleşmesi zorunluğu ve baskısı bulunmadığına göre sanayi mıntakalarının sahile yerleştirilmesi gereksizdir. Bu ihtiyacı sunan sınırlı sayıda sanayi kolu, tersaneler, depolama ve liman için bir kompleksle yetinilebilir. Bu arada sahilin sanayiden çok özel evler tarafından işgal edildiğine işaret etmek gerekir. Kanun yapıcısı ve icraatçılar eğer sahil kamuya ve turizme kazandırmak istiyorlarsa sanayi yanısıra özel inşaatın da sahil işgalini yasaklamalıdır. Birçok ülkede, örneğin Fransa'da, sahiller kamu mülkiyetindedir.

İstanbul'da sanayi için gerekli yerleşme imkânlarının temini sadece bu şehrin menfaati açısından değil, ülkenin sanayi ve turizm gelişmesi açısından da değerlendirilmelidir.

Vietnamın Jön Türkleri

Birleşik Amerika'nın Güney Vietnam'da kuvvetli bir sivil idare kurma gayretini, Silâhlı Kuvvetler Başkumandanı General Han'ın liderlik ettiği genç generallerin Yüksek Millî Konsey'i dağıtmaları ile kesintiye uğramıştır.

Halen Başbakan Huong 30 kişilik Silâhlı Kuvvetler Konseyi'nin gölgesi altında otoritesini kaybetmiş durumdadır. Bu arada Yüksek Millî Konsey'in bazı üyeleri tevkif edilmiş ve yaşlı generallerden bir kısmı da emekliye sevk edilmişlerdir.

Bu son askerî darbe Birleşik Amerika'nın hiç de hoşuna gitmemiş ve Büyükelçi Maxwell Taylor yardımı durdurma tehditleri altında iktidarın sivil idareye iadesini istemiştir. Bu talebi reddetmekle yetinmeyen General Han «Eğer Taylor daha zekice davranmazsa Birleşik Amerika Güneydoğu Asya'yı, biz de hürriyetimizi kaybedeceğiz» diyerek General Taylor'un şahsına ve «komünizme ve müstemlekecilığe karşı mücadele edeceğiz» tera-

nesi ile de Birleşik Devletlere karşı hücumu geçmiştir.

Anti-amerikan ve nötralist olan Budistlerin General Han'ı destekleyip desteklemedikleri henüz belirmiş değildir. Bazı Batılı yorumcular bu Amerikan aleyhtarlığı havası içinde cuntanın Kuzey Vietnam ve Pekin'le bir anlaşma zemini arıyabileceğini ileri sürmektedirler. Güney Vietnam'ı tarafsızlığa götürecektir böyle bir gelişmeye Amerika'nın fazla bir itirazda bulunamayacağı, bilakis zararın neresinden dönlürse kârdır anlayışı içinde Güney Vietnam'ı derhal terkedeceği tahmin edilmektedir.

İki hafta önce Anlao vâdisinin de Vietkong çetecilerinin eline geçmesiyle komünistler memleketin aşağı yukarı dörtte üçünü kontrol eder hale gelmişlerdir. 24 Aralıkta çetecilerin bu sefer Amerikan subay gaziyesinde büyük bir infilâk ve ziyata sebep olmaları yarım milyonu aşkın Güney Vietnam kuvvetlerinin Saigon içinde bile ne zavallı durumda bulduklarını göstermektedir.

Beyaz Saray, harbi Vietkong çetecilerinin beslediği Kuzey Vietnam'a götürmeyi riskli bularak daha önce Saigon'da kuvvetli sivil bir hükümet kurulmasının şart olduğu düşüncesiyle hareket etmekteydi. Fakat uzun yıllar Diem'in despotik ve daha sonra da Generallerin otoriter idareleri altında yaşamış, hele sivil bir harbin içinde ve budist-katolik mücadelesi dış düşmanları unutturacak kadar ciddiyet kesbetmiş bulunan bir memlekette demokratik sivil bir rejim tesis etmeye kalkmak fazla iyimserlik olmuştur.

Yeni yıl her halde Güney Vietnam trajedisinin son safhasını ve Güney Doğu Asya'nın geleceğini tâyin edecek bir yıl olacaktır.

De Gaulle Washington'ı Dize Getiriyor

21 Aralık tarihinde Amerikan Millî Güvenlik Kurulundan Savunma ve Dışişleri Bakanlıklarına gönderilen bir memorandumla yeni sene içinde NATO'da birliğin tesisi için her gayretin gösterilmesi ve baskı taktiklerinden vazgeçilmesi istenmiştir. Bilhassa De Gaulle'u memnun etme gayesiyle hazırlanan memorandum şimdiye kadar takip edilen politikadan farklı olarak Batının nükleer kuvvetini organize etmede Amerika'nın mühlet verme taktiklerini terketmesini, ortaya atılacak plânların Fransa ile detaylı bir şekilde müzakere edilmesini ve kurulacak Nükleer Kuvvetin kapısını her müttefike açık bulundurulmasını öngörmektedir.

Bu gelişmeye paralel olarak Amerika şimdiye kadar küçümsediği Fransa'nın nükleer kuvveti ile hedef koordinasyonuna başlamıştır. Son NATO Bakanlar Konseyinde Amerikan Savunma Bakanı MacNamara, son yıllarda benimsenmiş olan «tedricî mukabele» stratejisinin terk edildiği yolunda yorumlanan konuşmalar yapmıştır. Bu stratejiye göre Amerika, Doğudan gelen saldırılara karşı NATO'nun 30 tümenlik konvansiyonel kuv-

vetleriyle savunmaya geçmesini ve bir yenilgi ihtimali karşısında nükleer silâhların kullanılmasını prensip ittihaaz etmiştir. İşte bu tutum Fransa başta olmak üzere bir çok NATO üyelerinin Rus saldırısına karşı Amerika'ya güvenilemeyeceği ve Batı Avrupa'nın kendi başının çaresine bakması gerektiği şeklinde endişelenmelerine yol açmıştır. De Gaulle'un Doğudan gelecek her saldırı halinde bütün Rus şehirlerinin atom bombaları ile tahrip edileceği tehdidi bu sefer çok az bir farkla Mac Namara tarafından da tekrar edilmiştir.

Bu arada, 24 tümeni geçmiyen NATO kuvvetlerinin kifayetsizliği karşısında birliklere dağıtılan taktik atom silâhlarına ilâveten Almanya'nın doğu hududuna uzaktan kontrollu atom mayınları yerleştirilmesi projesi ortaya atılmıştır. Bir harp halinde bütün hudut bölgesinin tahribine yol açacak bu atom majino hattına Alman halkının ne diyeceği henüz bilinmemektedir.

NATO'daki birliğin sağlanması pahasına Fransa'ya verilen son Amerikan taviz-

leri Paris'te memnuniyete sebep olurken, Londra'da endişe artmakta, Bonn ise ötedenberi arzulu olduğu çok taraflı nükleer kuvvetin tahakkukunun daha da gecikeceği telâşına kapılmış görünmektedir. Başta Beyaz Saray olmak bazı Amerikan mahfilleri MLE yaratma gayretlerinde fazla ileri gidildiği fikrini benimser olmuşlardır. Avrupa'nın nükleer silâh ihtiyacı için Amerika'nın bu derece gayretkeşlik yapmasının aksi tesir yarattığı düşüncesi yaygın bir hal almaktadır.

İçinde bulunduğumuz Ocak ayı içinde Birleşik Amerika, İngiltere, Batı Almanya, İtalya ve Hollanda nükleer kuvvet tesisi plânlarını beraberce müzakere edeceklerdir. Bu konuşmalarda yukarıda belirtilen sebeplerle Amerika'nın daha az hevesli davranması beklenmektedir. Fakat De Gaulle'un bu müzakerelere karşı tutumunun ne olacağı kesin olarak bilinmemekle beraber «Avrupa savunması için Fransa'nın nükleer kuvveti» tezinde ısrar edeceği beklenmektedir.

İncelemeler

Ekonomik Gelişmemizi Etkileyen Temel Faktörler:

Yatırım Seviyesi ve Dış Yardımlar

Besim ÜSTÜNEL

1. Gelişen ülkelerin çoğunda olduğu gibi, TÜRKİYE'DE de kalkınma hızı üzerinde "yatırım seviyesi"nin ve elde edilebilen "dış yardım" miktarının önemli etkileri olduğu muhakkaktır.

Gerçi, bugüne kadar memleketimizde yatırımlarla gelişme hızı arasındaki ilişkileri sistematik bir tarzda inceleyen, dış yardımların yatırım yapma kapasitemiz üzerinde, veya kalkınmanın çeşitli güçlüklerini yene çabamızda ne derece olumlu etkileri bulunduğunu ve dolayısıyla gelişme hızımızı ne dereceye kadar etkilediğini etraflı bir şekilde inceleyen bir araştırma henüz yapılmış değildir. Fakat, ekonomik gelişmemizin son 15 yıllık seyrine ait bazı bilgiler, daha ilk tahlilde "yatırım seviyesi" ve "dış yardım miktarları"nın gelişme hızımız üzerinde önemli rol oynayan "stratejik faktörler" olduğunu göstermektedir.

Bu bakımdan ben, "Neden kalkınmıyoruz?" yahut "Türkiyenin kalkınması bugüne kadar neden fazla

başarılı olamamıştır? konusunu bu açıdan ele almak istiyorum.

2. Gelişme hızını etkileyen ve bir memleketin kalkınma politikasının başarı derecesini tâyin eden temel faktörler hemen her zaman birden fazladır. Özellikle TÜRKİYE'DE kalkınma gayretlerinden alınan sonuçların yetersizliğini bir tek sebebe bağlamak imkânsızdır; ve yanlıştır.

Geri kalmış ülkelerde gelişme hızını etkileyen faktörleri, biri üretimin insanlarla ilgili şartlarını değiştiren sosyal ve beşeri faktörler, diğeri üretimin insanın dışındaki şartlarını geliştiren maddî faktörler olarak iki grupta toplamak mümkündür. İnsanların bilgi ve görgü seviyesini artıran "eğitim" ve hakikatleri daha iyi görmesini sağlayan "araştırma" ile üretimin daha iyi organize edilmesini sağlayan "teşebbüs" ve "yönetme" kabiliyetlerinin geliştirilmesi bir memleketin kalkınma seviyesini etkileyen beşeri-faktörlerdir. Bu beşeri unsurun, üzerinde çalışacağı "tabii kay-

nakların zenginleştirilmesi" (resource development) ve üretim metodlarının geliştirilmesi, yani "teknik terakki" ile üretimde kullanacağı araçların arttırılması, yani "sermaye terakümü" ise hızlı kalkınmanın maddî şartlarını teşkil eder. Fakat, gerek eğitim, araştırma ve yönetici sınıfın yetiştirilmesi, gerek tabii kaynakların geliştirilmesi ve teknik terakkinin uygulanması bir memlekette gerçekleştirilebilen sermaye birikimine, yani "yatırım seviyesine" sıkı bir şekilde bağlı olduğuna göre, bir anlamda "yatırımları" kalkınmanın "stratejik faktörü" sayabiliriz.

3. Yapılan bazı yeni araştırmalar göstermektedir ki hızlı kalkınma için yüksek seviyede yatırım şarttır, fakat yeterli değildir. Bugüne kadar hiç bir ülke büyük çapta yatırım yapmadan hızlı bir kalkınma sağlamamıştır; buna mukabil bazı ülkeler yatırım seviyelerini yükseltebildikleri halde hızlı kalkınmada başarısızlığa uğramışlardır.

O. E. C. D. üyesi olan 17 memleketin (Türkiye hariç) 1953-61 dönemindeki ekonomik gelişme hızı ile yatırım seviyeleri arasındaki ilişkileri mukayeseli olarak tesbite çalışan yeni bir araştırmanın da doğruladığı gibi bir ekonominin gerçekleştirebildiği yatırım seviyesi - daha doğrusu yatırımların millî hasılaya oranı - ile gelişme hızı arasında oldukça kuvvetli bir ilişki mevcuttur. Özellikle, yatırımları "inşaat" ve "makine-teçhizatı" gibi ana unsurlarına ayırarak, ikinci gruba giren yatırımlarla kalkınma hızı arasındaki ilişkileri ararsak birinciden çok daha sıkı bir bağlantının mevcut olduğunu görüyoruz.

Yatırımların kompozisyonuna giren "inşaat" (yani mesken, ticari yapılar, yol, hükümet konakları gibi) yatırımlarının seviyesi ve millî hasıla içindeki nisbi önemi ile gelişme hızı arasındaki ilişki çok zayıf olduğu halde, "makine-teçhizat" yatırımları ile gelişme hızı arasındaki ilişkiler, araştırma konusu ülkelerde 2'nin 1'e oranı ile ifade edilebilecek kadar kuvvetli gözükmektedir. Yani, millî hasılanın yüzdesi olarak % 2 lik bir makine teçhizat yatırımının millî gelirden % 1'lik bir hızlanma sağladığı görülmektedir.

Hattâ, yatırım serileri içinden ulaştırma sektörüne giden makine teç-

hizatın ayırt edilmesi mümkün olan ülkelerde, esas itibarıyla taşıt araçlarından ibaret olan bu yatırımları dışarda bırakarak yapılan hesaplar da millî gelirin artış hızı ile makine teçhizat yatırımları arasındaki ilişkilerin daha kuvvetli olduğu, yani bu kategoriye giren yatırımların gelir yaratma kapasitelerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu önemli bulgunun en akla yakın gelen izahı, "makine-teçhizat yatırımlarının, teknik terakki ve araştırma unsurlarının gelişmeyi hızlandıran etkilerini, inşaat yatırımlarından çok daha önemli ölçüde, üretime aksettirebilmesi" olmaktadır.

4. TÜRKİYE'DE de hızlı kalkınmanın gerçekleştirilmesi isteniyorsa, yatırım seviyesinin yükseltilmesi ve yatırım kompozisyonunda makine teçhizatın nisbi öneminin arttırılması şarttır. Nitekim, 1948 den bu yana geçen 15 yıllık dönemde, bu şartların yerine getirilemediği yıllarda kalkınma hızımızın süratle yavaşladığı açıkça görülmektedir.

1947-63 döneminin birinci beş yılında kalkınma gayretleri oldukça başarılı sonuçlar verdiği halde son on yılın da başarı derecesi önemli miktarda düşmüştür. Böylece, İsrail ve Yunanistan gibi komşu ülkeler başlangıçta bizden daha az müsait şartlar içinde kalkınmaya başladıkları halde, sonraları kalkınma gayretleri daha devamlı ve daha sistematik yürütülmek suretiyle bizden daha hızlı gelişmişlerdir. Ayrıca, bu ekonomiler bugün için kendi gelişmelerini kendi kaynaklarıyla - yani dış yardımsız devam ettirmek imkânlarını elde ettikleri halde, TÜRKİYE için bu imkân en azından 10 sene daha söz konusu olamamaktadır.

Son onbeş yıllık dönemin birinci beş yılında TÜRKİYE'DE kalkınma gayretlerinin başarılı sonuçlar vermesinin başlıca nedenlerinden biri, bu devrede yatırım seviyesinde hızlı bir artışın sağlanabilmiş olması ve ayrıca yatırım kompozisyonu içinde "makine-teçhizat" yatırımlarının nisbi öneminin arttırılabildiği olmasıdır. Özellikle 1950-1953 arasında yatırım seviyesi (cari fiyatlarla) tam iki misline çıkarılmış; yatırımların millî hasıla içindeki önemi % 9,6'dan % 12,4'e yükseltilmiş ve aynı zamanda "makine teçhizatın yatırımlar içindeki oranı % 32'den % 43'e (1952) - yani

15 yıllık dönemin en yüksek oranına çıkarılmıştır. Aynı dönemde sağlanan gelişme hızlarının ortalama % 12 gibi dünya çapında yüksek sayılan seviyelere çıkmış olması üzerinde bu faktörlerin de etkisi olduğu inkâr edilemez. Nitekim, iyi hava şartları ve Kore konjonktürü dolayısıyla ticaret hadlerinin lehimize değişmesi ve ekim sahalarının süratle genişlemesi gibi diğer önemli faktörlerin etkilerini bertaraf etmek suretiyle bu hususu tesbit etmek mümkündür.

Bu dönemin ikinci beş yılında - yani, 1953-58 yıllarında - ise bir taraftan yatırımların artış hızını kaybettiğini, bir taraftan da yatırımlar içinde "makine-teçhizat"ın nisbi öneminin süratle azaldığını görüyoruz. Süratli fiat artışlarının kaydedildiği dış yardımların çok düşük seviyelerde kaldığı bu devrede yatırımların "inşaat" oranı artmış ve devrenin en elverişsiz yılı olan 1957'de "makine-teçhizat" yatırımlarının toplam yatırımlara oranı 1950'deki seviyesinin altına, % 27'ye düşmüştür. Ayrıca, 1952'de millî hasılânın % 5,5'i oranında olan "makine-teçhizat" yatırımları 1957'de tekrar % 3'e düşmüştür. Bu gelişmelere paralel olarak, bu dönemde ekonomimizde sağlanabilen kalkınma hızında da bir önceki döneme nazaran büyük çapta bir düşüş görülmektedir.

Dönemin son beş yıllık devresinde ise gelişme hızını etkileyen faktörler 1958 istikrar programı uygulamasının ve büyük çapta politik krizlerin de etkisi altında kalmıştır. Nitekim, 1958-63 yıllarında dış yardım seviyesi bir önceki devreye nazaran bir miktar artmış millî hasıla içinde yatırımların oranı ve yatırım içinde "makine teçhizat" oranı yükselmiş, fakat bu gelişmelere rağmen 1950-53 devrelerindeki kadar süratli bir değişme ve gelişme kaydedilememiştir.

5. Son 15 yıllık dönemde iktisadî kalkınma alanında elde edilen sonuçların takip ettiği seyirden ders alarak, önümüzdeki 15 yıllık dönemde TÜRKİYE'nin kalkınma çabalarının başarı derecesine tesir edebilecek temel faktörlerin neler olabileceğini kestirebilir ve kalkınma stratejimizi buna göre düzenleyebiliriz.

1948-53 devresinde ekonomik kalkınmamıza olumlu etkiler yapan faktörler - bol dış yardım, iyileşen

ticaret hadleri, genişleyen ekim sahası ve iyi hava şartları gibi - millet olarak daha fazla tasarruf yapmamızı mümkün kılmakla kalmıyor, aynı zamanda dış satınalma gücümüzü arttırdığı için, artan tasarruf kapasitesinin yatırımlara çevrilmesini ve bu yatırımların da daha yüksek nisbetlerde "makine teçhizat" ihtiva etmesini mümkün kılıyordu. Bu son husus ise memleketimizde istihsal teknolojisinin süratle değişmesini ve dolayısıyla prodüktivitenin artmasını mümkün kılıyordu. 1953'den sonra Türkiye'nin dış satınalma gücünü olumlu yönde etkileyen faktörlerin yavaş yavaş kaybolduğunu ve bu arada "dış yardımların" diğer değişimleri telâfi edecek şekilde artması gerekirken, bütütin azaldığını görüyoruz.

Dış yardımlardaki bu azalmalar, bir taraftan toplam tasarruf miktarını etkilerken bir taraftan da yurtiçi tasarrufların yatırıma çevrilmesinde güçlüklerin ortaya çıkmasına sebep olmuş ve bu da bir süre sonra yatırımların kompozisyonunda inşaatın nisbi öneminin artmasına yol açmıştır. Nitekim, 1955-1958 döneminde karşılaşılan şiddetli döviz kıtlığı, bir taraftan sanayide kurulu kapasitenin tam çalışmasını - ham madde ve yedek parça tedarikinde karşılaşılan güçlükler dolayısıyla - imkânsız kılarak cari üretim seviyesini etkilerken, bir taraftan da özel teşebbüsü sanayi yatırımlarından uzaklaştırıp mesken ve işhanı inşaatına itmek ve aynı şekilde devleti inşaat muhtevası yüksek, fakat verimi düşük yatırımlara mecbur etmek suretiyle "gelişme hızını" olumsuz yönde etkilemiştir.

Yatırım seviyesindeki artışların yavaşladığı ve yatırım kompozisyonunun "makine teçhizat" aleyhine en çok bozulduğu yıllar olan 1957 ve 1958'de sağlanabilen dış yardımların seviyesi G. S. M. H.'ya oranla % 1'in bile altına inmişti (1957'de % 0,7, 1958'de % 0,8). Aynı yıllarda toplam yatırımların, herşeye rağmen, G. S. M. H.'nin % 13 ve % 14'ü seviyesine çıkarıldığı ve sağlanan dış yardımların 18 ilâ 20 misli yatırım yapılabilirdiği görülmektedir. Bu rakamlar, bu devrede "dış yardım" yetersizliğinin ne kadar "stratejik" bir rol oynadığını açıkça göstermektedir.

Kalkınmalarını başarılı olarak vasıflandırdığımız İsrail ve Yunanis-

tan ise son onbeş yıllık dönemde TÜRKİYE ile kıyaslanamayacak derecede bol ve devamlı dış yardım almışlar ve bu yardımları akıllıca kullanmasını bildikleri için ekonomilerini bundan sonra yardıma muhtaç olmadan kalkındırabilecek seviyeye getirebilmişlerdir. Biz, belki biraz da akıllıca kullanmasını bilemediğimiz için, 1953 den sonra yeteri kadar dış yardım alamadık ve dolayısıyla ekonomimizi kendi ayakları üzerinde durabilecek seviyeye getiremedik.

1963 ve 1964 yıllarında TÜRKİYEYE YARDIM KONSORSİYOMU'nun kaydettiği gelişmelere bakılırsa, bundan sekiz on yıl önce bize yardım eden memleketlerin ileri sürdükleri sebeplerin birer "bahane"den ibaret olduğu hissi uyandırmaktadır. Çünkü, 1954'den sonra ısrarlı yardım taleplerimize karşı ileri sürülen üç nokta vardı: (i) enflasyon, (ii) plânsızlık, (iii) ne zamana kadar yardım yapılacağı bilinmemesi. 1962 sonundan itibaren bu şartların üçü de yerine getirildi. Enflasyon 1960'da durduruldu; 1962 Geçiş Programı ile yatırımlar ahenkleştirilmeye başlandı; ve nihayet 1962 sonunda kabul edilip yürürlüğe konan Beş Yıllık Plân ile çeşitli hedefler tesbit edildi ve bu arada TÜRK EKONOMİSİ'nin hangi hızla geliştirilmesi halinde, yılda ne miktar dış yardıma muhtaç olacağı ve hangi yıldan itibaren dış yardım ihtiyacının son bulacağı da belli edildi.

Bütün bunlara rağmen 1963 ve 1964 yıllarında sağlanan dış yardımlar, tıpkı 1955-58 döneminde olduğu gibi "yetersiz" seviyede kalmıştır. 1963'de bu yetersizliği telâfi etmek için Merkez Bankası rezervlerini önemli miktarda kullanmak icab etmiş ve ayrıca yıl ortasında dış ticareti kısıtlayan yeni tedbirler almak zorunda kalmıştır. 1964 yılında ise "dış yardım yetersizliği" daha da artmış ve bu durum bir taraftan özel sektörün sanayi yatırımlarının finansmanını imkânsızlaştırmış, bir taraftan da kamu kesiminde yatırım programının uygulanmasını aksatmıştır.

6. Bazı Konsorsiyom üye memleketlerin gösterdiği anlayışsızlık ve bizzat içine düşmüş olduğu dar görüş ve zihniyeti süratle değişmediği ve ya değiştirilemediği takdirde, önümüzdeki yıllarda Plânlanmış yatırım-

ların büyük çapta aksaması, yatırım kompozisyonunun yine "makine-teçhizat" aleyhine değişmesi ve neticede gelişme hızının plân hedeflerinin gerisinde kalması kuvvetle muhtemeldir. Bu tehlike karşısında, "İhracatın artırılması gerektiğini" söylemek, sadece ucuz reçete yazmaktır.

Çünkü, bir memleketin belli bir gelişme seviyesinde ihracatını geliştirme imkânları da mahduttur; bizzat ihracatı geliştirebilmek için ekonominin tümünü geliştirmek ve bünyesini değiştirmek gerekir. Kaldı ki, ihracatın artırılması "dış yardım"ın tam mânasıyla yerine de geçemez. Çünkü, onun dış yardımlar gibi "tasarrufları-artırıcı" etkisi söz konusu olamaz. Şu halde, büyük gayretler göstererek ihracatımızı bir miktar arttırabilsek bile, bunun yanında yurtiçi tasarruf seviyesini de Plân hedeflerinin üzerine çıkarmadığımız takdirde, önümüzdeki devrede de dış yardım yetersizliği kalkınma hızımız üzerinde önemli tesirler yapabilecektir.

7. Kalkınma Plânımızın % 7'lik gelişme hedefini değiştirmek, yatırım hedeflerini veya yatırımların dağılımını dış yardım imkânlarına göre ayarlamak da bir çözüm yolu değildir. Çünkü, şu veya bu yoldan ekonominin gelişme hızı azaltıldığı takdirde "yardıma muhtaç olma süresi" daha fazla uzayacak ve dolayısıyla toplam yardım ihtiyacı daha da artacaktır. Bu ise hem yardım veren memleketler açısından, hem de bizim bakımımızdan kalkınmanın maliyetini yükseletecektir.

İlk bakışta gelişmelerle dolu imiş gibi gözüken bu ifadeler üzerinde biraz durmak isterim. Kalkınma Plânımızın tesbit ettiği gelişme hızını düşürmek, yatırım seviyesini indirmek, ve yatırımları daha az döviz muhtevası olan alanlara kaydırmak, hiç şüphesiz, kısa vadeli olarak ekonomimizin dış yardım ihtiyacını azaltacaktır. Başka bir deyimle, dış yardımlar yetersiz seviyede kalırsa, yatırım malları ithalâtını kısmak geçici bir çözüm yolu olabilecektir. Fakat, uzun vadede bunun bir çözüm yolu olmadığı anlaşılacaktır. Çünkü, bu takdirde, ne ithalât ikamesi açısından, ne de ihracat endüstrisinin geliştirilmesi açısından Plânın tesbit ettiği hedeflere ulaşmak imkânı olmayacağı gibi, Plânın gelir hedefle-

rine de ulaşamayacağı için, yurt içi tasarruf seviyesini kalkınmayı kendi imkânlarımızla idame ettirebilecek seviyeye çıkaramıyacağımız demektir. Böylece, on yıl sonra dış yardım ihtiyacımızın sıfıra indirilmesi hedefini de geriye atmak ve belki daha 15 yıl süre ile dış yardımların "döviz kıtlığı" ve "tasarruf yetersizliği" problemlerini çözümleyici etkilerine muhtaç olmak durumunda kalabiliriz. Yapılan hesaplar, bu takdirde TÜRKİYE'ye verilmesi gereken yardım ve kredilerin "toplam miktarının" daha yüksek bir seviyeye çıkacağını göstermektedirler.

Önümüzdeki yıllarda TÜRKİYE'nin ihracat gelirleri iyimser tahminlerle 400 milyon dolar civarında olacaktır; bunun yarısına yakın bir kısmı borç taksitlerine gidecek, kalanı da mevcut üretim kapasitesinin tam çalışmasını bile güç sağlayabilecek ham madde ve yedek parça ithalatına gidecektir. Bu durumda, görünmeyen kalemler bilançomuz açık vermezse, çeşitli kaynaklardan sağlanabileceğimiz dış yardımlar kadar sermaye malı ithal edebileceğimiz ve yatırımların ithalat muhtevası oranına göre de yatırım yapabileceğimiz demektir. Yatırım seviyesi ile yatırımların makine-teçhizat oranındaki değişimler memleketimizde kalkınma gayretlerinin başarı derecesi üzerinde "stratejik" önemde rol oynadıklarına göre, bu durumda, önümüzdeki yıllarda ekonomik gelişmemiş sadece bir değil 15 tane maliye bakanının karar ve kaprislerinin etkisinde kalacak demektir.

8. Kalkınma gayretlerimizin uzun vadede başarılı ve devamlı olması için dış yardıma muhtaç olmaktan kurtarmak zorundayız. Bu da ancak önümüzdeki on yıl zarfında yüksek bir gelişme hızı sağlamamıza ve bir taraftan da dış ödeme dengemizdeki çarpıklıkları düzeltmemize bağlıdır.

Önümüzdeki on yıl zarfında Plânın öngördüğü miktar ve şartlarda dış yardım sağlanabileceğimiz ve yurt içi tasarruf seviyesini Plân hedeflerine çıkararak yatırımları gerçekleştirebildiğimiz takdirde, 1973 ve 1974'lerde TÜRKİYE'nin milli gelir seviyesi % 7 gelişme hızını kendi tasarrufları ile finanse edebilecek duruma gelecektir. Bu tasarrufların yatırıma çevrilebilmesi için lüzumlu dış finansman ve döviz ihtiyacının karşılanması,

yani tasarruf yatırım dengesi yanında, ekonominin dış ödemeler dengesinin sağlanması ise sadece ihracat gelirlerinin arttırılmasına güvenildiği takdirde mümkün olamayacaktır.

İlk tahmin mahiyetinde bazı hesaplar, on yıl sonra TÜRKİYE'nin ithalat ihtiyacının bir milyar doları aşacağını, buna mukabil ihracat seviyesinin iyimser bir tahminle 600-650 milyon dolar civarında kalacağını göstermektedir. Bugünkü borçlanmaların vadesi gelecek taksitlerini de hesaba katınca, karşılanması icab eden açığın kaba bir tahminle yarım milyon dolar civarında olacağı anlaşılabilmektedir. Bunun 100 milyon dolarının yabancı sermaye ve sair kaynaklardan karşılanacağı düşünülürse 400 milyon dolarlık kısmının yine kendi döviz gelirlerimizle karşılanması gerekecektir, eğer hakikaten "dış yardımsız kalkınma" hedefine on yıl sonra ulaşmak istiyorsak.

İlk nazarda imkânsız gibi gözükken bu 400 milyon dolarlık döviz gelirinin sağlanması aslında çok kolay ve rahat olabilir, eğer biz şimdiden gerekli her türlü tedbiri alarak turizm gelirlerimizi ve yurt dışındaki işçilerin izin tasarruflarını resmî kanallara çekebilirsek. Yine, yapılan bazı tahminler on yıl içinde turizm

gelirlerinin 180 milyon ve yurt dışındaki işçi gelirlerinden yurda transfer edilecek miktarların yılda 220 milyon doları rahatça bulabileceğini göstermektedir. Böylece, bir anlamda TÜRKLER Avrupada çalışırken, AVRUPALILAR da eğlenmek ve tatillerini geçirmek için Türkiye'ye gelirlerse problem çözümlenebilecektir.

9. NETİCE OLARAK, diyebiliriz ki: TÜRKİYE'nin kalkınma gayretleri son 15 yıllık dönemde devamlı ve başarılı olamamış ve bu sonucun alınmasında "yatırım seviyeleri" ile "dış yardım yetersizliği" önemli roller oynamışlardır. Önümüzdeki 15 yıllık dönemde aynı faktörlerin kalkınma hızımızı etkilemeye devam edecekleri anlaşılmaktadır.

İkinci Beş Yıllık Plân döneminde kendi gayretlerimiz yanında "dış yardım ve krediler" in ilâve desteğine de muhtacız. Fakat, Üçüncü Plân döneminde ekonomik gelişme yolunda desteksiz olarak, aksamadan yürüyebiliriz; eğer şimdiden bu hedefe yöneltilmiş gayretlere gereken ağırlığı verebilirsek...

Gelişme problemlerimize bu açıdan bakınca gelecek hakkında bir miktar iyimser olmak mümkündür. Fakat, problemlerimizin çözümü için hakiki alternatiflerin çok mahdut olduğunu bilmemizde de fayda vardır.

ÜNİVERSİTE MESELELERİ :

Ne Yapmalı?

Yaşar KARAYALÇIN

"Üniversitedeki meslekdaşlarıma ve öğrencilerime"

Bu yazıda, baş tarafı ve netice kısmı Forum'un geçen sayısında yayınlanan "Üniversitelerin İdare ve Murakabesi" adlı monografide ileri sürdüğüm görüşleri tekrar edecek değilim. Üniversite konusundaki gelişmeler bizi bugün bir noktaya getirmiştir. Çeşitli baskı guruplarının gayreti ve hattâ resmî şahsiyetlerin tutumu neticesi Üniversitede 'birşeyler yapmak' gerektiği görüşü halkoyu tarafından benimsenmek istidadını göstermektedir. Ancak bu görüşü savunanların müşahhas ve muayyen teklifleri yoktur. Bir zamanların 'uni-

versite muhtariyeti' sloganı yerine şimdi 'üniversitede reform' sloganı yerleştirilmek istenmektedir. 'Üniversitede reform' sloganını her vesile ile şu son birkaç hafta içinde tekrar edip duranların bununla neyi ifade etmek istedikleri açıkça belli değildir. "Üniversite muhtariyeti"ni bir zamanlar hararetle savunmuş olanlar da neyi savunduklarını açıkça bilmiyorlardı. Bugün cereyan eden olayları tahlil edebilmek, yapılması gerekenler hakkında sarıh bir neticeye varabilmek için bu konuda yakın geçmişte cereyan eden hâdiselere - yalnız

gerçeği bulmak ve bulunanı olduğu gibi söylemek maksadı ile - bakmak lâzım ve kâfidir. Çünkü siyasî partiler ve politikacılar için, üniversite öğrenci teşekkülleri ve bunların idarecileri için, üniversite ve öğretmenleri için yakın geçmişten alınacak dersler vardır.

Yakın geçmişten alınacak dersler

Üniversite meselesi bugünün meselesi değildir. Üniversite meselesi sadece Türkiye'ye has bir mesele değildir. Üniversitelerin cemiyet içindeki misyonlarına inanan, az veya çok gelişmiş her memlekette her zaman bir üniversite meselesi olmuştur. Türkiyede de durum böyledir. Her müessesede olduğu gibi üniversitelerimizin de çok partili devirde çeşitli problemleri vardı. Bu problemlerin ne olduğunu vakit geçirmeden tesbit etmek, daha iyi bir netice alabilmek maksadıyla tedavi yollarını tartışmak ve ondan sonra gerekeni yapmak icabediyordu. Ufak tefek yaraların ilerde gangren haliin alınması için bu basireti ve olgunluğu göstermemiz lâzımdı.

Bunu böylece tesbit ettikten sonra şimdi geçmişteki tutum ve davranışlara bir göz atalım: Memleketin DP. ve CHP. diye iki kampa ayrıldığı ve amansız siyasî bir mücadele havasının memleketi sardığı yıllarda 'Üniversite muhtariyeti' bir siyasî slogan haline getirilmiş, üniversite adeta dokunulmaz bir müessese ilân edilmişti. Partilerüstü ve millî bir müessese olan üniversitelerimizin dertlerini halletmek için birbirleriyle hizmet yarışı yapmaları gerekirken, partiler üniversiteyi aralarındaki siyasî mücadelede bir âlet veya vasıta saydılar. Müesseseye hizmet yerini siyasî mücadeleye uygunluk görüşü alınca Üniversitenin hal tarzı bekleyen meseleleri bir kenara bırakıldı. "Üniversite muhtariyeti" sloganı altında üniversite meseleleri halkoyunda adeta tartışılmaz bir konu, tabu ilân edilmişti (x). Şimdi üniversite aley-

hindeki yazılara büyük puntolarla yer veren gazeteler ile mensuplarının bir kısmı üniversite aleyhindeki kampanyayı körükleyen iktidar partisi o zaman üniversitelerin koruyucu melekleri rolünde idiler. Üniversite konusundaki bu tutumun ve davranışın neticesi ne oldu bilir misiniz? Dokunulmazlık zırhı altında yara işlemeğe devam etti; üniversitedeki meslekdaşlarımızın büyük bir kısmı ya dokunulmazlık duygusunun rehaveti içinde veya bu konuları ele alma zamanının müsait olmadığı kanaati ile bu tehlikeli siyasî oyun oynanırken kendi meselelerini gerektiği şekilde ele almadılar.

Öğrenci derneklerindeki duruma gelince : Bunu öğrencilerime, gerçeğe olan saygularını ve yurtseverliklerini çok değişik vesilelerle bizzat müşahede ettiğim eski ve yeni öğrencilerime açıklamayı bir vazife saymaktayım. Oyun kaidesi tanımayan parti mücadelesi üniversitenin içine, öğrenciler arasına da sokulmak istendi. Fikir alanında kalması icabeden siyasî mücadelede partiler bu devrede üniversite öğrencileri içine parayı, siyasî gayeleri uğruna bir itma vasıtası olarak getirdiler ve sayısı az da olsa bazı öğrenciler arasında en büyük manevî tahribatı yaptılar.

Millî Birlik Komitesi zamanında üniversite meselesi

27 Mayıs hareketinin heyecanlı günlerinde üniversite görünüşünde en kuvvetli günlerini yaşıyordu. Tecrübesiz iktidara hâkim olan iyiniyetlerin çok kolaylıkla sömürülmeğe elverişli olduğu bu devrede, için için işleyen yara açılmak ve radikal bir müdahale yapılmak istendi: 147 üniversite öğretmeni vazifelerinden azledildi ve yaraların nereden ileri geldiği konusu üzerinde durulmak ihtiyacı hissedilmeden Üniversiteler Kanununun bazı maddeleri değiştirildi. Bu operasyonun hiç bir faydası olmayacağı aşikârdı. Çünkü hasta yetkili uzmanlarca muayene edilmeden, dertlerin asıl sebepleri üzerinde durulmadan ve katî bir teşhise varılmadan ameliyat yapılmıştı. Ameliyatı yapanların niyeti ile ameliyatın yapılmasına sebep olanların niyetleri başka başka idi.

Netice : Üniversitelerin haberi olmadan değiştirilen Üniversiteler Kanunu ve hele 147 öğretmenin üniversiteden atılması Üniversite içinde

esasen mevcut olan huzursuzluğun süratle artmasına sebep oldu. 147 öğretmenin tekrar üniversiteye dönmesi de ayrıca huzursuzluğu artırdı. Tasfiye Kanununun çıkış tarzı gözönüne alınacak olursa bu neticeye hayret etmemek gerekir.

Son olaylara bakış

Son olayların İstanbul Üniversitesinde başlaması ve başka üniversitelere sirayet etmemesi tabiatıyla bir tesadüf eseri değildir. Bu olayların içyüzünü, öğrenci dernekleri idarecilerinin ve onlarla işbirliği yapanların gerçek maksatlarını bilmiyorum. Yalnız bildiğim bir şey İstanbul Üniversitesinde harçlar meselesi ile başlayan, özel yüksek okullar meselesi halinde devam eden ve bugün üniversitede reform adını alan hareketin bu şekli almasında İstanbul Üniversitesi Rektörünün tutum ve davranışının önemli bir rolü olduğudur. Aslında bir olaylar kompleksi karşısında bulunduğumuz aşikârdır. İdeolojik, siyasî mülâhazaların, parti mücadelesinin veya parti içinde halkoyunun dikkatini başka konulara çekme arzusunun, parti içindeki yerini sağlamlaştırma gayretinin veya şöhret yapma hirsının bu hâdiselerde az veya çok, bilek veya bilmeyerek bir rolü olabilir, belki de olmaktadır.

Bugünkü durum ile 27 Mayısdan önceki durum arasında dikkate değer müşterek bir nokta vardır: Üniversite meselesini bir vasıta olarak, başka gayelere varmak için bir basamak olarak ele almak. Aradaki fark da yine üzerinde dikkatle durulacak mahiyettedir: Siyasî maksatları için üniversiteleri 'üniversite muhtariyeti' sloganı altında 'dokunulmaz' ilân eden koruyucu meleklerin şimdi rolü değişmiştir. Bugün üniversite reformu sloganı altında üniversite meselesi yine üniversitelerin gelişmesiyle ilgili olmayan maksatlarla ele alınmaktadır. Dün gerçek maksat nasıl üniversitenin gelişmesine hizmet etmek değil idi ise bugün de asıl hedef yine üniversitelerimizin gelişmesi değildir.

Son olaylar dolayısıyla bizi bu neticeye götüren sebeplerden sadece birini zikredeceğim: Reforma başlamak için TBMM. ne, Hükümete ve Üniversiteye kati mehil veren bir öğrenci teşekkülü ultimatının müeyyidesi olarak mehlin son günü Üniversitenin kapısına kilit asacaklarını

(*) Fikir ve siyasî hayatımız bakımından önemli bir toplantı olan Siyasal Bilgiler Fakültesindeki 24 Ocak 1956 tarihli açık oturumda meseleyi bu şekilde vazettiğim vakit, dinleyicilerimizin çoğunda müşahede ettiğim beklenmedik hayal kırıklığı ve bazı öğrencilerin reaksiyonu bu zihniyetin çok açık bir delili idi. Aynı zihniyeti Forum'daki tartışmada da görmek mümkündür: sa. 93 (1 Şubat 1958) s. 19-20; sa. 94 (15 Şubat 1958) s. 16-17.

ilân etmişlerdi. Bu davranış karşısında basın ve bizzat Millî Eğitim Bakanının ve partilerin reaksiyon ve tutumuna bakmak böyle bir neticeye varmak için kâfi değil midir?

Bu olaylarda bizi yukarıda belirttiğim neticeye götüren diğer bir sebep de bizzat bu derneklerin ve idarecilerinin durumu ve tutumudur: İsteklerin büyük bir kısmı vazih değildir. Vazih olanların büyük bir kısmı da üniversite öğrencileri ile ilgili değildir. Doğrudan doğruya üniversiteye ait olan iddialarda samimiyet bulunabilmesi için bu iddialarını bu kadar pervasızca ilân edenlerin, üniversiteye 'nizamât' vermek isteyenlerin bir de kendi durumlarını gözönüne almaları, bu iddiaları büyük manşetlerle halkoyuna intikal ettirenlerin bu durumları unutmamaları, gerektiği vakit Hükümetteki sorumluların da bu durumları ilgililere hatırlatmaları gerekirdi: Üniversite öğrencilerini temsil iddiasında olanlar üniversitelerin normal öğrencileri değildir. Sayısı mahdut bir profesyonel öğrenci zümresi gerek öğrenciler ile gerek üniversite ile fiili ilgisini kaybetmiştir. Bu teşekküllerin kongrelerini ne zaman ve nasıl yaptıkları veya yapmadıkları hususunun ilgililerin hafızasında hâlâ tazeliğini muhafaza etmesi gerekir. Devlet bütçesinden her yıl yapılan yüzbinlerce liralık yardımın hesabını sormak hükümetteki sorumluların aklına bile gelmemektedir. Bu durumları bilip de üniversitelere düzen getirme iddialarını ileri sürenlerin ve bunları destekleyenlerin üniversiteye hizmet etmek maksadıyla hareket ettiklerini kabul etmeğe imkân var mıdır?

Bu tahmin ve tahlillerimde yanlış olmayı candan dilerim. Eğer bir yanlışlık var ise bu hareketleri idare edenlerin ve destekleyenlerin açıkça bir noktada ittifak etmeleri ve üniversitelerle beraber bütün ilgililerin hareket noktalarını açıkça halkoyuna ilân etmeleri lâzımdır: **Üniversite meselesi siyasi veya başka maksatlar uğruna sömürme konusu yapılamaz.**

Ne yapmalı?

Geçmişdeki acı tecrübelerden memleket hayrına ders alarak iyi niyetli bütün ilgililerin, hükümet, üniversite, partiler, öğrenci teşekkülleri ve basındaki bütün ilgililerin hareket noktasında anlaşması şarttır. Aksi

halde kördüğüşüne dönecek bir mücadeleden hem üniversiteler, hem de diğer ilgililer için bir hayır beklenebilir.

Hareket noktası böylece tesbit edildikten sonra iyiniyet, hizmet ve mesuliyet duygusu ilgilileri, üniversite meselelerini olduğu gibi ortaya koymağa ve hal tarzı aramaya sevkedecektir. Bu ise yalnız bir işe yaradığı değil, ayrıca zararlı olduğu yakın geçmişde anlaşılan, muhtevası vazih bir şekilde belli olmayan sloganlar, saygıdan yoksun ve tehditlerle dolu beyan ve iddialar havasından bizi kurtaracak; anlayış, saygı ve işbirliği havasına götürecektir. O zaman bir daha görülecektir ki böyle bir hava içinde halledilemeyecek bir mesele yoktur. Esasen üniversite meselelerini de böyle bir hava dışında halletmek asla mümkün değildir.

Türkiye'de meselesi olmayan hiç bir müessese yoktur. Üniversitelerimiz de bunlardan biridir. Meseleleri görmemek veya sömürmek yerine bunları olduğu gibi tesbit etmeğe zamanında çalışmak ve daha iyi netice verecek hal tarzları aramak lâzımdır. Bir üniversite öğretmeni olarak iftiharla belirtmek isterim ki şu son otuz yıl içinde Türk üniversiteleri kadar gelişme kaydetmiş ve hizmet etmiş bir müessese bulmak kolay değildir. Bu demek değildir ki üniversitelerimizin meseleleri yoktur. Meselelerimiz vardır ve daha iyi hizmet edebilmek için bunların halledilmesi de lâzımdır.

Böylece tekrar aynı konuya dönüyorum: O halde ne yapmalıyız?

Bu hususda düşündüklerimi aşağıda kısaca üniversitedeki meslekdaşlarıma, eski ve yeni öğrencilerime ve diğer ilgililere sunuyorum:

1 — Üniversite meseleleri siyasi veya başka maksatlar uğruna sömürme konusu yapılmamalıdır. Bu esas benimseyen bütün kişi ve kuruluşlar karşılıklı saygı ve hizmet havası içinde Türk üniversitelerinin Türk halkına ve ilmine daha faydalı olabilmesini sağlamak ve bilinen, bilinmeyen tatbikat aksaklıklarını düzeltmek maksadıyla işbirliği yapılmalıdır.

2 — Siyasi veya başka maksatlar uğruna üniversite öğretmenleri ile öğrencilerin arasını açmak isteyebileceklere karşı uyanık olmalı ve icabederse gerçekleri açıklamaktan katiyyen çekinilmemelidir.

3 — Üniversite ve öğretmenle-

rin tevazuu (ve bazı meslekdaşlarımızın ferdi hâdiseler karşısında kapıldıkları aşağılık duygusunu) bir kenara bırakarak hizmetlerini ve yaptıklarını halk oyuna duyurmalıdır.

4 — Üniversite ve öğretmenleri, müessesenin meselelerini sömürmek isteyecek herkese ve her teşekküle karşı; müesseselerini, haklarını ve bunların üstünde Türk cemiyeti içindeki prestijlerini tahrip etmek isteyen herkese ve her teşekküle karşı mücadele edeceğini ilân etmelidir.

5 — Üniversite öğretmenleri meselelerini kendi aralarında tartışmak ve müesseselerin, şeref ve haysiyetlerine yöneltilen haksız ve yıkıcı tenkitlerle mücadele etmek için teşkilatlanmalıdır. İşçileri, ilk ve orta öğretim kademesindeki öğretmenleri, üniversite kademesinde öğrencileri teşkilatlanmış bir memlekette ve hele bu ortam içinde üniversite öğretmenleri biraraya gelerek **Üniversite Öğretmenleri Sendikası** kurmalıdır.

6 — Her müessesede görülebilecek kanuna ve meslek adabına aykırı hareketler süratle incelenmeli ve eğer varsa suçlular şiddetle cezalandırılmalı, yoksa müfteriler adalete verilmeli ve durum zamanında halkoyuna bildirilmelidir.

7 — Üniversite meselesi Üniversiteler Kanununun birkaç maddesinde yapılacak değişiklikle halledilemez. Acele bir kanun çıkartmanın ve gelişigüzel bir tasfiyenin bize neye mal olduğunu ilgililer çok yakından bilirler. Esasen bütçeden sonra seçim ortamına girileceği için Üniversiteler Kanununda acele bir değişiklik yapmak fiilen güçtür. Üniversitelerin işbirliği ile veya ayrı olarak bir yeni kanun hazırlama metodu bizi yine yanlış yola sevkedecektir.

8 — Üniversite meselelerini bütün cephelerle inceleyecek, üniversite içinde ve dışında bütün ilgilileri dinleyecek, iç ve dış mevzuatı ve tatbikatı inceleyecek, sarıh hal tarzları teklif edecek bir **millî komisyon** kurulmalı ve bu komisyon raporunu yayınlamalıdır. Ancak bu çalışmaların sonra üniversitede yapılması icabeden işlerin tartışması yapılabilir. Tartışmaların bugünkü seviyesini böyle bir çalışma olmamasında da aramak lâzımdır.

Türkiye'de bilgisine, şahsiyetine, vazife ve mesuliyet duygusuna güvenilecek insanlar vardır.

Serbest Sütun

Meselelerimize Gereği Gibi Eğilmiyoruz

Mehmet Hâdi İLBAŞ

Sokakta yurttası dinleyiniz. «Bir dokun, bin ah işit» cinsinden şikâyet üstüne şikâyet yağdıracaktır. Gazeteler, dergiler hemen aynı çeşit şikâyetlerle, sızlanmalarla dolup taşmaktadır. Türkiye bir bocalamanın, bir ne yapacağını bilmemenin sıkıntısı içinde bunalıp kalmıştır. Siyasî partiler, memleketin nabzını yoklamak, dertlerine köklü çözüm yolları aramak yerine, yurttasın duygularını okşayacak söz ve davranışları seçmektedir. Tüm umutlarımızı bağladığımız Beş Yıllık Plânın uygulanmasında küçümsenmeyecek aksaklıklar şimdiden kendini göstermiştir. Çünkü, uygulama bir teşkilât, bir anlayış ve bir kadro meselesidir.

Ekonomik kalkınmanın klâsik unları olan insan gücü, tabii kaynaklar, sermaye, müteşebbis bakımından Türkiye diğer ülkelerden daha az şanslı değildir. Ham madde kaynakları sıfır denecek kadar fakir olan nice ülkeler, teşebbüs ve insan gücünü birleştirmek suretiyle kalkınmalarını başarıyla yürütmüşlerdir. O halde, eksik yönümüz nedir? Genel olarak, başarısızlıklar sermaye yeterliliğinde aranıyor. Oysa, Türkiye'deki mevcut sermaye harekete geçirildiği takdirde büyük işler yapacak niteliktedir. Zengin ham madde kaynaklarına, insan gücüne ve yeterli sermayeye sahip bir ülke neden

acaba kalkınmanın sihirli kapısından bir türlü içeri giremez? Şu saydığımız unsurlar ne denli güçlü olursa olsun, eğer onları kullanacak müteşebbis yoksa, ya da o müteşebbis İngilizce deyişle «Technical know-how» yani işin kotarılmasının tekniğini bilmiyorsa, bütün çabalar boştur. Günlük hayatımızın safhalarını ayrı ayrı incelediğimiz zaman, bizde bir işi başından sonuna kadar iyice plânladıktan, mevcut imkânları teşkilâtlandırdıktan sonra harekete geçme niteliğinin hemen hemen bulunmadığı sonucuna varırız. Bir iş hayatının herhangi bir bölümünü alınız. Bir kimse yeni bir işe atılmış, başarı sağlar görünmektedir. Hemen beş - on kişi birden piyasa etüdü yapmadan aynı iş dalına atılır. Sonuç, hem ilk işe başlayan, hem de sonradan işe giren kimseler için sadece umut kırıklığıdır. Üretim, tüketim, ihraç imkânları araştırılmadan bir öncekini taklit hastalığı sermayenin genellikle memleket ekonomisine bir hız kazandıracığı alanların dışında sınırlı alanlara kayması sonucunu doğurmaktadır.

Devlet kurumları ise, alışılmış usullerin dışına çıkamamakta, gösterişten kendini bir türlü sıyıramamaktadır. Binbir örnek arasından biz burada birkaç örnek vermekle yetineceğiz. İlk bakışta verimli çalışmalar yaptığına inanılan bir Toprak-Su Genel Müdürlüğü vardır. Ara yollar boyunca sık sık «Toprak-Su Çiftçi Eğitim Kampı», «Toprak-Su Gübreleme Demonstrasyonu» gibi işaretler dikkatinizi çeker. Ana yollardan ayrılıp da içerlere daldığınız zaman bu çalışmalardan tek bir tanesine rastlayamazsınız. Toprak-Su'ya başvurup gerekli kolaylık sağlamak isteyen köylüler, ana yol boylarında gösterilen cömertliği göremezler. Bunun gibi, küçük yerlerdeki Tarım Bakanlığı yetkilileri çevreden istenen yar-

dımlara karşı pek ilgisizdirler. Beş Yıllık Plâna göre, tarım alanında milyarlarca varan yatırımlar, yine çiftçilerin çoğunluğunun yüzünü görmedikleri bir zümrüdü anka kuşudur. Ziraat Bankasının ilcelerdeki şubelerinin kredileri sadece belli bir kaç kişinin cebine iner. Tarım kredisi için başvuran köylülere bu şubelerin kapıları kapalıdır. Ziraat Bankasının bünyesi içinde bulunan Tarım Kredi Kooperatifleri, amacının çok uzaklarında emeklerken idarecilerini tanıtmak için parlak kuşe kâğıtlara basılmış yayınlarını peşpeşe sıralamayı bir mârifet saymaktadır.

Bugün en titiz, enerjik bir bakanın bile yapmak istedikleri, bakanlığı içinde kendinden iki basamak daha aşağıya ulaşamamaktadır. Motör ne denli güçlü olursa olsun, enerji son dişliden iş haline gelememekte, sistem bir avara kasnak gibi boşa çalışmaktadır. Gerek kendi teşebbüslerimizde, gerek resmî ya da özel kurumlar içinde işlerimizi dikkatli bir araştırmaya dayandırmıyor, A dan Z'ye kadar sistem içindeki çarkların çalışmalarını akort ve organize etme gücünü gösteremiyoruz. Tüm peşişanlıklarımızın, başarısızlıklarımızın nedenleri burada yatıyor. Yara apaçık ortada iken biz hâlâ havanda su döme huyundan vazgeçemiyoruz. Oysa, ne sağlam bir düşünce ve ülküden yoksun siyasî parti çekişmeleri, ne de gazete sayfalarını dolduran salt doktrin tartışmaları bir memleketi kurtaracak yollar değildir. Bilgili, inanmış kadroların ve iyi bir organizasyonun yenemeyeceği güçlük yoktur.

ÇAĞDAŞ

Genç kuşağın yapıtlarına yer veren, değerlendiren sanat - düşün dergisi. ÇAĞDAŞ'ı seviyorsanız onu çevrenizde okutunuz! Sayısı 100 Kuruş, Yıllığı 12 liradır.

Çağdaş Dergisi iki yeni kitap sunuyor:

YOGUN ÖLÜ

Tanınmış şairlerimizden ŞAHINKAYA DİL'in en yeni şiirleri, 250 kr.

10 KASIMLARDA ATATÜRK

Büyük Atatürk'ü sunan değerli bir antoloji - 250 Kr.

Bilgi ve isteme adresi: Çağdaş Dergisi, P.K. 46 Anafartalar/Ankara

ELİF YILLIĞI — ELİF YILLIĞI

ELİF YILLIĞI ÇIKTI

Memleketçi sanatın en güçlü, en genç kalemleri YILLIK'ta

ELİF YILLIĞI ÇIKTI

Az sayıda basıldığı için yalnız ELİF Dergisi'nin Posta Kutusu: 47 Bursa adresinden edinilebilir. 3 TL. Posta pulu ya da posta havalesi ile istenebilir. Toplu siparişlerde %20 indirim yapılır.

ELİF YILLIĞI — ELİF YILLIĞI

Kültür ve Sanat

Mehmet SEYDA

notlar

«İÇERDEKİLER» :

Melih Cevdet Anday'ın 2 bölümlük «İÇERDEKİLER» adlı oyunu Kadıköy Şehir Tiyatrosu'nda oynuyor. Sahneye Şirin Devrim koymuş, dekor Bülent Erbaşar'ın. Oyunu gördüğümüz gece salon kalabalık değildi. Güldürü olsa dolardı diye düşündüm. Bir de, Ankara seyircisinin bu oyunla daha çok ilgileceğini umuyorum.

Adı bilinmedik bir ülkenin polis müdüriyetinde, bir öğretmen, 345 gündür tutuklu. Polis, ele geçen bir beyannamenin kimlerce yazıldığını açıklamaları için onu boyuna sorguya çekiyor. «Ben yazdım...» derse, ya da, yazanları söylerse, kurtulacak. Onu sorguya çeken komiserin dediği gibi; bir işkence durumuna giren sorgulardan kurtulup mahkemeye gidecek ve hiç değilse, giydiği cezaya göre, önünde kaç yıl kaldığını bilecek. Ama öğretmen susuyor, sustukça da işin uzaması «yukardakileri» kızdırıyor. Çark birbirine bağlı: Yukardakiler kızdırsa, şunun şurasında emekliye ayrılmasına az bir zaman kalan komiserin kuyruğu sıkışıyor, komiserin kuyruğunun sıkışması demek, tutuklunun sıkıştırılması demek.

Komiser tutukluyu ne yapıp yapıp ko nuşturacak. Üst'ünden 48 saat izin diliyor. Aklına bir kurnazlık gelmiştir: Öğretmeni, kendi odasında, karısıyla buluşturmak, ağzından tatlılıkla bir «itiraf» koparmak.

Öğretmen bundan, bu karşılıksız gibi görünen iyilikten kuşkulandıysa da, kadınsızlık canına tak etmiş. Aylardır sürüp giden sorgu, komiser ile kendisini artık içli-dışlı bir duruma da getirmiştir. O, komiserle, iki ay geçince karısının yüzünü tasarlamaz olduğunu, unuttuğunu, buna karşılık onu çirliçiplak, yatakta, sevişirlerken gördüğünü, hep de bunu gördüğünü anlatıyorsa; komiser de ona, çoluğunu, çocuğunu, işini, kaygılarını, oğlunun da kendi yolundan gidip «sivil polis» olma tutkusuna kapıldığını anlatıyor. Konuşmalar zaman zaman insansı bir içtenlik kazanırken, birdenbire komiser'in meslek görevini hatırlayışı ile, çıkmaza giriyor. Yani, nice dertleşse, nice yakınlık göster-

se, öğretmenin karşısındaki insan her şeyden önce «polis» tir.

Öğretmen, gözleri, karısıyla sevişeceği kanapede, beyannameyi kendisinin yazdığını kabul ediyor. Ancak, başka kanitlarla pekiştirilmeyen bu kupkuru «itiraf» yeterli değil...

«Kadın» ın geldiğini sorup öğrenen Komiser, karı-kocayı odasında başbaşa bırakıp çekiliyor. Ne yazık ki, kadın o gün hastalanmış, kocasıyla da nasılsa görüş-türmeyeceklerini bildiğinden, kendi yerine kızkardeşini göndermiştir.

Birinci bölüm, enişte'nin baldızına şaşkınca, umutsuzca bakışı ile biter.

İkinci bölümde, o, baldızını hemen oracıkta kendisiyle yatmaya zorlar Cinsel duygularındaki azgınlaşan saplantıyı bir an önce söndürmek amacıyla, bırakır duygulu, sözleri bir yana, hattâ iş bozucu, kafa karıştırıcı duyguları küçümseyip alaya alarak, bir sıra mantıksal kanıt getirir yığar önüne. Onun toplumca aşılansız iki yüzlü namus anlayışının bütün kaçamak deliklerini tüklediği bu konuşma sonunda, kızı yatmaya razı eder. Ne ki, kızın bu isteğine boyun eğişi, kendisine, bir süredir çözülür-dagılır gibi gelen direnme gücü ile güven duygusunu yeniden kazandıracaktır. Kullanmaz kendisine gönül hoşluğu ile sunulan olanağı. Daha doğrusu, hayvansı iç dürtülerden, insanlığının onuruna yeniden yükselir. Küçükken, bir bayram günü, annesinin elinde avucunda kalan son lirayı harcamak, arkadaşlarıyla bayram yerine gitmek için kapmış, ama kurusuna dokunamadan dönüp getirmişti. Baldızını düşünce alanında al aşağı edip kendine uydurmağa savaşıırken, komiserden sorgusu sırasında kaptığı kimi sözleri kullanmadan edemiyor; bunu, belki bir alışkanlık dolayısıyla, belki de kendisini etkilediği gibi kızı da etkileyecek mi sorusuna bir yanıt arıyarak yapıyordu.

Komiser, onları odasında suçüstü yakalamış gibi bir numara çevirip kadın'ı uzaklaştırarak, «— Hadi bakalım otur anlat şimdi, başından başla...» derken perde kapanıyor.

Seyirci, öğretmenin bu kurnazlık oyununda yenik düşmeyeceğini çoktan anlamıştır. O konuşmayacak, sonuç vermez sorgu faslı tazelenektir.

Melih Cevdet Anday, acılığın acı, burukluğuna buruk bir konu yakalamasının rahatlığı içinde, araya başka insan katmadan, üç kişilik oyununu ikili konuşmalarla sürdürüp götürüyordu.

Çok mantıksal kalmaya çalışmanın, mantık dışına kayan bir iki yanı her zaman olabilir. Oyundaki kişiler adsız; Ah-

met, Mehmet, Hatice değil. Ama bayram günü ile ilgili anı, oyunu bir yerde yerleştireverdi. Bu durumda, her ne değin okumuş-yazmışlardan yakınmaktaysa da, komiser, ağzından rasgele çıkan bazı «akademik» sözlerle, «bizim komiser» lerdan biri olmaktan çıkıp açığa düştü. «Eh artık, yorumu seyirci yapsın» denecekse, her şey yerli yerine gelir oturur gene. Bizdeki baldızların yarım saatte «Ha...» demesi yadırganır.

Komiser rolünde Rıza Tüzün, kurnaz-pişkin, sırasında babacan, sırasında sırtlan polis tipine çok iyi uymuştu. Sesindeki hafif çatlaklık bile, ona iyi gidiyordu. Filiz Usluer, sevimli-şaşkın baldız hanımı, çocuklukla genç kızlık arasındaki ince sınırdaki, yüzünün-gözlerinin yapısını da yardımına alıp, başarıyla oynadı. Öğretmen rolündeki Kâmuran Usluer'e gelince; ses tonu ile mimikleri inandırıcı olamıyordu bir türlü. Çok ölçülü davranışları, onu yaşıyan insandan çok, bir «kalıp adam» durumuna sık sık getirdi soktu. Hele aydın kişilik yanı, ne yapıp etse, kandiricilikten uzaktı. İriceliği ile gençliğinin böyle bir role yetmediğini sanıyorum. Daha mı yumuşak olmalıydı, daha mı yırtıcı? Bilemem ama, bir «eksiklik» vardı onda.

İÇERDEKİLER'e gitmeden önce, kiminden, oyunun toplumculukla ilgisi bulunmadığını, bu bireyci, ruhsal çözümlerini başa alması çalışmanın yazara kişisizliğini dinlemiştim. Oyunu görünce diyorum ki, «İçerdekiler» düşünülere seslenen, bir şeylerin değişmesini isteyen, bunu duyuran tam toplumcu bir yapıttır. Hattâ cinsel dürtüleri işlemede biraz aşırı gitmiş, sorun göze iyi çarpsın diye, cinsel konusunu abartarak vermiş bir yapıttır.

Toplumculuktan, gerçekçilikten ne anlıyoruz acaba; ille köy-kent ayrımlaşmalarını, soygunculuyu, toprak dâvalarını, ilkeliliğin ta dibinde taşıyanların serüvenlerini mi? «Kadın» araya karışmasını; komiser ile adam'ın konuşmaları, bir aydının aylar süren işkenceli sorgusu bile toplumsal bir gerçek niteliğindedir bence.

yeditepe

**Sanatseverin
elden düşürmediği
tek dergidir.**

Piyatı 100 kuruştur. Yıllık aboneli 12, öğretmen ve öğrencilere 10, yabancı ülkelere 24 liradır.

İsteyenlere parasız örnek sayı gönderilir

POSTA KUTUSU 77 - İSTANBUL

**BUGÜNÜN DİLİYLE
H A Y Y A M**

Yenileştiren:
A. KADİR

Yeni çıktı
P.K. 58 - Beyazıt - İstanbul

Köylü çekiyor, işçi çekiyor; bir bakarsınız, «aydın» da en azından onlara değin çekiyor. Aydın'ın çekişi öncelik kazanıyor üstelik. Bu öncelik zorunludur da.

J. P. SARTRE - VAROLUŞÇULUK (Existentialisme) :

Asım Bezirci, daha önce J. P. Sartre'dan çevirip yayınladığı kitabı, bu üçüncü baskısında yeniden gözden geçirip genişletmiş durumda. Dönem yayınlarında çıkan kitabın önsözünde, A. Bezirci, Varoluşçuluk nedir? sorusunu yanıtlarken Türkiye'de bugüne değin bu konuda çıkmış yazıları da gösteriyor. Buradan, sıra Gaeton Picon'un Sartre üzerindeki bir incelemesine geliyor. Daha sonra Sartre'in bütün yapıtları yıllara ve niteliklerine göre veriliyor. En sonuncu bölümde ise, doğrudan doğruya Jean-Paul Sartre'in Varoluşçuluk üzerine düşünceleri, görüşleri yer alıyor.

78 sayfalık küçük bir kitap ama, dolu bir kitap.

Sartre'in kendisine, düşüncelerine karşı öylesine bir ilgi, bir tanıma-anlama özlemi var ki, bir kitabevinin bastığını, başka bir kitabevi yeniden basıyor. Örneğin, onun Existentialisme bir hümanizma mıdır? adlı uzun yazısı ile Materyalizm ve Devrim adlı yazısı daha önce Düşün Yayınevine basılmışken, Ataç Kitabevi Kasım/1964 ayında bunları yeniden yayınladı.

Asım Bezirci, yukarıda andığım kitabında, «Varoluşçuluğun edebiyatımızda da bazı etkileri görülür. Genç yazarlarımızdan Demir Özlü Bunaltı ve Soluna adlı hikâye kitaplarını bu etkiyle kaleme alır. Ferit Edgü'nün birkaç hikâyesi de aynı etkiyi taşır. Orhan Duru ile Leylâ Erbil'de de parça parça varoluşçuluğun etkilerine raslanır. Şairlerimizden bazıları (örneğin Edip Cansever, Turgut Uyar, Ahmet Oktay) şiirlerinde yalnızlık, bunaltı, yabancılaşma gibi varoluşçuluğa özgü temlere yer verirler» diyor. Sanatımızda varoluşçuluğa karşı çıkanlar eksik değilse de, bir gereksinimi karşılayan bu hızlı çeviriler sonunda, onun, etkisini daha yaygın üzerinde büyük izler bırakacağını ummak yerinde olur. İnsanı, kendi kendini kavramada derinleşmeye ileten her öğretisi, her düşünüşü olumlu. Bu açıdan bakınca, varoluşçuluğun parmak bastığı kimi sorunları sanatında uygulamaya çalışanları elden geldiğince tutmak, tanıtmak gerektiğine inananlara katılmak diyorum. Hiç değilse tek düzeye, tek sese indirgenmek istenen edebiyatımızı «çok sesli» kılmak için.

Her çeşit Eski ve Yeni Kitap, Plak Alınır ve Satılır.

Ankara haricinden mektupla müracaat edilir.

Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca, Eski Yazı ve Yazma Eserler, Tarih, Teknik, Hukuk, Dini, İlmî, Edebi, Roman, v.s.. kitaplar.

Okul Kitapları ve Kırtasiye bulunur.

BÜTÜN DÜNYA KİTAP SARAYI
Tel : 12 38 47 Kızılay - Ankara, Selânik Cad. No. 6/2

Kitap müşkülleriniz için bir telefon kâfidir: 12 38 47

Kaya ÖZSEZGİN

yeni bir dergi

Bizim kuşağın, san'at ve edebiyat sorunları karşısındaki susuzluğunu anlıyabilmek için, hiç değilse bir on yıldan bu yana ülkemizin çeşitli köşelerinde yayınlanan dergilerin sayısını gözönüne almak yeter. Bu dergilerin çoğu nitelik yönünden pek doyurucu olmasalar bile, yayım güçlükleri ve birçok imkânsızlıklar dikkate alınrsa, gerçekten belli bir ortamı doldurdıkları ve bu ortamın canlanmasında başlıca etken oldukları kolayca kabul edilebilir. Anadolu'nun uzak köşelerinde, hatâ ilçelerde ayakta durabilmek için üç-beş sanatçı, ya da sanatseverin omuzlarına tutunmak zorunda kalan birkaç yapraklık dergilerin, o içten havalara, pırl pırl dünyalarına bakıp da duyulanmamak, Türk sanatı adına sevinmemek elde değildir.

Bu böyledir de, plâstik sanat dallarını kapsamı içine alan, örneğin, resim, grafik, mimari, heykel, seramik bölümlerini konu edinen bir tek derginin bulunmayışı garip değil de nedir? Bizde ne resmî, ne de özel kişiler, böyle bir derginin çıkarılmasına nedense yanaşmazlar. Bir ara Millî Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan «Güzel Sanatlar» dergisi, ne yazık ki uzun bir süre dayanamadı. Oysa o dergi, gerek baskı ve sayfa düzeni, gerekse sayfalarında yer alan yazıların önem ve nitelikleri yönünden yaşamaya gerekli bir dergiydi. Şimdi o boşluğu doldurmak amacıyla yeni bir plâstik sanatlar dergisi yayın hayatına girmiş bulunuyor. İlk sayısı Aralık ayı başında çıkan aylık «Sanat ve Sanatçılar» dergisi, önce temiz ve titiz baskısı ile dikkati çekiyor. Dergi, kapağında da belirtildiği gibi plâstik sanatların bütün dallarını içine almak amacıyla güdüyor ama, bu sayısı daha çok resim sanatıyla ilgil... Ressam Adnan Turani'nin sahipliğini ve Yazışmaları Müdürlüğünü yaptığı derginin elimizdeki ilk sayısına bir başyazı yazan B. Suut Kemal Yetkin genel olarak, böyle bir boşluğu dolduracak bir derginin bulunmamasından yakınıyor ve plâstik sanatların yaşantımıza girememiş olmasını, sanat eğitimimizin ele alınmasını öngörüyor. Bu konularda toplumca bilgisizliğimiz ve sanat eserleri karşısındaki korkunç ilgisizliğimiz düşünülürse Yetkin'e hak vermemek elde değildir. Bu sık sık yakındığımız, üzerinde önemle durduğumuz bir konudur ama, ne var ki umut veren bir değişiklik de olmuyor bir türlü. Duvarlarına resim asmayı gereksiz bir lüks sayan toplum bireyleri arasında, iddialı bir plâstik sanatlar dergisi, ilk bakışta — Yetkin'in de belirttiği gibi — ür-kütüdüdür. Ama böyle deyip de elimizi kolumuzu bağhyalım mı? Böyle bir hareket, olumlu sonucun biraz daha gecikmesine yarayabilir, o kadar... Öyle yapmamış B. Adnan Turani... Bir sanatçı olarak sorumluluğunu düşünmüş ve işin bütün yükünü omuzlarına alarak — birazını da Remzi İnanç'la paylaşarak — kollarını sıvamış, ortaya ilk sayısı ile umut verici

bir dergi çıkarmış... İyi de etmiş, Sorunlarımızın açığa vurulmasında, tartışılıp çözümlenmesinde, çok daha geniş yığınlarla ulaşmakta «Sanat ve Sanatçılar» in geniş bir payı olacağını umuyor ve buna, şimdilik de olsa, inanmak istiyoruz.

Derginin bu ilk sayısında, ayrıca Braque'in sanat üzerine görüşlerini kapsayan bir yazıyla B. Cevat Memduh Altar'ın Uluslararası Sanat Eleştiricileri Derneğinin 8. kongresinde okunan bildirisi, «Modern teknoloji karşısında sanat yaratıcılığı» başlıklı yazısı ve B. Turani'nin birkaç sayı süreceği anlaşılmalı notları, B. Arif Kaptan'ın lekecilik ve Monet üzerine düşünceleri, B. Refik Epikman'ın geçenlerde ölen ressam Halil Dikmen'i anan kısa bir yazısı var. Derginin sayfa sayısı şimdilik doyurucu olmasa bile, ileride bu yönden de olgunlaşacağı beklenebilir. Ayrıca renkli ve renksiz resimlere, Başkentte açılan sergilerin daha geniş duyurularına ve bu sergilerle ilgili gerçek eleştirilere, plâstik sanat sorunlarıyla yakından ilişkin tartışma ve açık oturumlara sayfalarında geniş bir yer ayırması «Sanat ve sanatçılar» ı daha üstün, daha sıcak bir düzeye ulaştıracaktır.

Derginin uzun bir süre, sanatçıların da desteğiyle ayakta durabilmesi, her şeyden önce Türk sanatının yararına olacaktır. «Sanat ve Sanatçılar» a hoş geldin diyelim.

Türkiye ve dış âlemde cereyan eden ekonomik olayları toplu şekilde ancak

TÜRKİYE İKTİSAT GAZETESİ'nde

bulabilirsiniz.

Ticari, mali, sınaî mevzularda salâhiyetli kalemlerden hâdiselerin yorumunu, haftalık olarak TÜRKİYE İKTİSAT GAZETESİ verir.

TÜRKİYE İKTİSAT GAZETESİ

Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği'nin neşir organıdır.

Bütün reklâmlarınızı, iş adamlarımızın takip ettiği TÜRKİYE İKTİSAT GAZETESİ'ne veriniz.

Yıllık abone : 50,— T. L. sıdır.

Adres : Şehit Teğmen Kalmaz Caddesi No. 30 ANKARA

antoine'in istanbul'a üç gelişi

Son günlerinde bulunduğumuz 1964 yılında emekli tiyatromuz İstanbul Şehir Tiyatrosunun kuruluşunun 50. yıldönümünü kutluyoruz. Bu kutlama aynı zamanda da büyük tiyatro devrimcisi André Antoine'ın 1914 yılının Haziran ayında Türkiye'ye gelişinin yıldönümüdür. André Antoine, sahne sanatlarımızın gelişmesinde büyük yardımları olan üç yabancıdan birisidir. Öteki ikisi Devlet Konservatuvarı'nda tiyatro ve opera bölümlerini kurup geliştiren Carl Ebert ile Türk balesini kuran ve 17 yıl içinde bugünkü gelişmiş durumuna getiren Dame Ninette de Valois'dır. Her üçü de Türkiye'yi ilk geldikleri günden sevmişler, buraya bağlanmışlar, bu toprakların insanlarının yaratıcılığına inanmışlardır. Türkiye'ye ilk geldiklerinde dedim, Antoine'ın Türkiye'ye ilk gelişi 1914 değildir, daha önce de iki kez gelmişti. İşte bu yazıda Antoine'ın bu üç gelişi üzerine bilgi vereceğim.

I

Antoine İstanbul'a ilk kez, kendi kurduğu, tiyatro tarihinde önemli bir yeri olan ve başka ülkelerin tiyatrolarını etkilemiş olan **Théâtre Libre** topluluğu ile temsiller vermek üzere 1894 yılının Mayıs ayında gelmişti. Aynı yıl, İstanbul'a Antoine'dan önce Comédie Française oyuncularından Febvre de bir toplulukla gelmiş, temsiller vermişti. Antoine'ın topluluğunda erkek oyuncular şunlardı: Antoine, Gemier, Arquilliere, Timbot, Pincard, Gérès, Verse, Guettard, Janvier ve Etievant. Kadın oyuncular ise şunlardı: L. Barny, Jeane Dulac, Irma Perrot, Eugénie Nau, Louise Theven, Marie Dutoc, Hellen, Savelli. Bunlardan Dulac Romanya'da hastalandığı için yerini Nau almıştı. Topluluğun temsillerini Schürmann adındaki empozaryo düzenlemişti. 14 Mayıs gecesi Tepebaşı tiyatrosunda Brioux'nun **Blanchette** adlı üç perdelik oyunuyla temsilleri başlamıştı. Bu oyundan önce Maurice Vaucaire'in **Un beau soir** adlı şiirli oyunu oynamışlardı. Antoine, oyunda çok beğenilmiş, özellikle gerçekçi oynayıp ince ayrıntılara kadar inebilmesiyle öteki oyuncularından kolaylıkla ayrılabilmiş, ve hepsinden üstün olduğu anlaşılmıştı. Halk her perdenin sonunda Antoine'ı bir kaç kez sahneye çıkarıyordu. İkinci beğenilen oyuncu Gemier olmuştu. İlk gecenin seyircileri arasında Dış İşleri Bakanlığı Genel Yazmanı Münir Bey de bulunuyordu. Topluluk ertesi gece Georges Ancey'in 5 perdelik **La Dupe** adlı oyununu oynadı. Burada da Antoine, Albert adın da ahlâk, yasa tanımaz bir koca rolünde çok beğenilmişti. Üçüncü temsil Maurice Boniface ile Edouard Bodin'in **La Tance Léontine** adlı 3 perdelik oyunuyla, Ginisty'nin **Deux Tourtereaux** adlı bir perdelik oyunu oynanmıştır. Antoine burada da **Diamond** rolünde büyük başarı kazandı. Halk tiyatroyu dolduramadığı için Schürmann fiyatlarda indirim yapıyor. Dördüncü tem-

sil George Ancey'in beş perdelik **L'Ecole des veufs**'ü olmuştur. Burada Antoine, Mirelet rolünde gene eşsizdir. Öteki iki başarılı oyuncu Gemier ile Mme Irma Perrot'dur. Beyoğlu basını fiyatların indirimine rağmen halkın ilgisizliğinden yakınmak tadır. Son temsil Ibsen'in **Horflaklar**'ı ile George Courteline'in iki perdelik **Boubouroche**'udur. 10 Mayıs'ta verilen bu temsilde Antoine Ibsen'in önemli kişilerinden Oswald'ı oynuyor. Antoine'ın bu oynayıpını tenkitçiler Hamlet'e yakın bulmaktadırlar. Antoine'ın topluluğu son Pazar günü biri gündüz, öteki gece olmak üzere iki ek temsil vermişlerdir. Son temsilde Björnson'un **İflâs** adlı eserini oynamışlardır.

II

Antoine, İstanbul'a 1897 de ikinci gelişini çok kısa olarak anılarında belirtir¹. İlk gelişinden hoşnut kalmadığı halde bu gelişini sevdiğini söyler. Birinci gelişini beğenmeyişinin nedenini tiyatronun yeterince dolmayışında aramalı. Antoine bu tarihte Paris'te Odeon tiyatrosunun yönetmenidir, ve İstanbul'a ikinci gelişinde temsil verdiği tiyatronun adı da güzel bir rasilantı Odeon'dur. Antoine anılarında İstanbul'a gelişini ancak bir iki satırla geçiştirmiş olduğundan, bu gelişini üzerine bilgileri de gene yerli basından tamamlamak gerekiyor. Bu kez gelen topluluk devşirme bir topluluktur. Başlarında Türkiye'ye daha önce bir çok gelişler düzenlenmiş olan Mlle Marcelle Josset bulunmaktadır. Toplulukta oyuncular Paris'in çeşitli tiyatrolarından gelmektedir. Örneğin Comédie Française'den ünlü oyuncu J. Coquelin, Odeon'dan Marsay, Théâtre Libre'den Marie Porcy ve Renaudot'yu bu arada sayabiliriz. Temsiller 15 Mart 1897 günü başlıyor. İlk olarak Maurice Donnay'nin **Amants** adlı eseri oynanıyor. Gauderie rolünü Antoine, Comte Ruyseux'ü J. Coquelin, George Vetheuil'i Dumerny, Claudine'i Josset oynamaktadır. Antoine oynadığı Gauderie rolünde ancak oyunun sonuna doğru gözük tığı halde gene de üstün bir oyuncu olduğunu kendine özgü oynayıpıyla belli ediyordu. İkinci temsil 16 Martta, Becque'in **La Parisienne**'i ile **L'Ete de la St. Martin**'i ni oynuyorlar. Bunda gene Mlle Marcelle Josset, Antoine, Dumerny, J. Coquelin büyük başarı kazanıyorlar. 17 Martta topluluk Sardou'nun **Marcelle**'ini (Antoine de Villeas rolünde), 18 Martta da Marcel Prévost'nun **Les demi vièrges**'ini, 19 Martta J. Lemaitre'in **L'Age Difficile**'ini, 20 Martta ise Halévy ve Meilhac'ın **Froufrou**'sunu oynuyor. Mlle Josset Filberte, Antoine Brigard, J. Coquelin Cambrai, Dumerny Sartory rollerindedir. Bu son temsil olarak duyurulduğu halde topluluk İstanbul'da üç ek temsil veriyor. Bunlardan birincisi Antoine'ın Poirier rolüne, Coqueline'in Verdelet rolüne çıktıkları Augier'nin **Le gendre de M. Poirier**'si, ikinci temsil Henri Hurger'nin **La Vie Bohem**'i ve Pazartesi Mlle

Josset yararına veda temsilde **Les demi vièrges** tekrar ediliyor, ve topluluk tek temsil vermek üzere İzmir'e yola çıkıyor.

III

Antoine'ın Cemil Paşa'nın çağrısı üzerine İstanbul'da bir konservatuvar kurmak üzere 1914 de gelişini için yeterince bilgi veren yazılar bulunduğu için durmuyorum. Ancak Antoine bu son gelişinin izlenimlerini, anılarını bir kitapta toplamak istemişti. Öyle ki kitabın **Chez les Tuers** adıyla yayınlanacağı sık sık duyurulmuştu. Fakat bu kitap hiç bir zaman yayınlanmadı. Bizim için önemli bir belge sayılan bu kitabın yazmalarını yıllarca bulmaya uğraştım. Aramalarımın sonunda bunların bölüm bölüm 1915 yılının Eylül ayında Marsilya'da çıkan günlük **Soleid du Midi** gazetesinde yayınlanmış olduğunu öğrendim, oradan okudum. Bunlar ayrıca bir deftere yapılandırılmış olarak Paris'te Bibliotheque de l' Arsenal de bulunmaktadır². Bu yazıların başlıkları şöyledir: İstanbul dolayları - Memur (Cemil Paşa ile) - Tramvay - Yardım parası toplama - Rumlar - Enver Paşa - Tesbih - Sinemalar - Ermeniler - Darübedayi - Açılış töreni - Gazeteler - Yargıcılar kurulu - Bekir Bey - Eyüp - Tarabya - Uçak - Köprü - Jön Türk - Eski Saray - Türk donanması - Abdülhak Hâmit - Selâmlık - Gizli buluşma - Talât Bey - Beyoğlu Geceleri - Türk kadını - İstiklâl Caddesi - Seferberlik - Yangın - Fatih - Gece Yürüyüşü - Şişli - Karagöz - Küçük Vapur - Şölen - Dalaş - Galata Köprüsü - Wolff Acentesi - Çanakkale Boğazı.

(1) André Antoine, **Mes Souvenirs sur le théâtre**, Paris 1928, ss. 109-110.

(2) Metin And, «Antoine İstanbul'da» Devlet Tiyatrosu, Mart 1963.

Toplum sorunlarını tarafsız bir görüşle inceleyen

BAYRAK

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

İlk Sayısı 1 OCAK 1965'te çıktı.

Fiyatı: 100 kuruştur.

Adres: Necatibey Caddesi 31

Yenişehir - ANKARA

bibliyografya

Derleyen : S. N. ÖZERDİM

Geçen yıldan son yayınlar :

RESİM ÜZERİNE. Yazan : Adnan Turani. Ankara 1964 Toplum Yayınları (P. K. 176). 94 s. 5 lira. (Bölmeleri: Resim üzerine genel bilgiler - Resim teknikleri üzerine genel bilgiler).

SANAT VE SANATÇILAR. Aylık plâstik sanatlar dergisi. Resim - Grafik - Heykel - Mimari - Seramik - İç dekorasyon. İlk sayısı : 1 Aralık 1964, 16 s. resimler. Temiz baskı. 125 kuruş. Toplum Yayınları, P. K. 176 - Ankara.

YUNAN ANTOLOGYASI. (Seçmeler). Çeviren : Oktay Rifat. İstanbul 1964 Çan Yayınları. 48 s. 3 lira. (Aşk - Ölüm - Tasvir epigrammaları. Önsöz ve açıklamalarla).

PSİKOLOJİ TARİHİ. M. Reuchlin'den çeviren : Doç. Dr. Selmin Evrim. İstanbul 1964 Anıl Yayınevi. VII+136 s. 10 lira (Tecrübi psikoloji - Hayvan psikolojisi - Farklar psikolojisi - Patolojik psikoloji ve klinik metot - Çocuk psikolojisi - Sosyal psikoloji - Netice - Bibliyografya).

METİNLİ ÇOCUK KİTAPLARI KILAVUZU II. Yazan : Vasfi Bingöl. İstanbul 1963 Atlas Yayınevi. 303 s. 750 kuruş. (Çeşitli konularda 50 çocuk kitabının tanıtılması ve seçilmiş parçalar. Birinci cilt de Atlas Kitabevi'nden aranmalıdır.)

Milli Kütüphane Bibliyografya

Enstitüsü'nün son yayınları :

TÜRKİYE BİBLİYOGRAFYASI. 1963 yılı III. fasikülü. Temmuz - Eylül 1963.

TÜRKİYE MAKALELER BİBLİYOGRAFYASI. 1963 yılının II. ve III. fasikülleri. Nisan - Haziran ve Temmuz - Eylül 1963.

KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI KURULUŞ ÇALIŞMALARI. Ankara 1964 Köy İşleri Bakanlığı. 234 s. (Bakanlığın kuruluş evresinde çalışmalara yön verecek düşünceler, kuruluş konusun da verilmiş çeşitli raporlar bu kitapta bir araya getirilmiştir.)

TAYMIS'TEN ÜSKÜDAR'A. From the Yhames to Scutari. Yazan : Prof. Dr. Afetinan. Ankara 1964 Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu yayını. VII+88 s. 1 resim. 5 lira. (BBC. de yapılmış konuşmalar. Lady Montagu - Florence Nihtingale - Atatürk - İngiliz köylü kadınları v.b. konularda.)

Devlet Plânlama Teşkilâtı yayınları :

BATI ALMANYA'DAKİ TÜRK İŞÇİLERİ VE SORUNLARI. Yazan : Doç. Dr. Nermin Abadan. Ankara 1964. 278 s. (Bu kitap; Almanya'daki Türk işçilerinin sorunlarını, Devlet Plânlama Teşkilâtı açısından ve çeşitli yönlerden incelemek üzere yazarın Almanya'da yaptığı araştırmalardan meydana gelmiştir.)

EREĞLİ. AĞIR SANAYİDEN ÖNCE BİR SAHİL KASABASI. Yazan : Doç. Dr. Mübeccel Belik Kiray. Ankara 1964. X+254 s. (Ereğli'nin özelliklerini çeşitli yönleriyle belirten ve Türkiye'de ilk kez yapılan bir şehir komünitesi araştırması.)

Şiir :

DEVLET ADAMINA. Seniye Birkan'ın şiirleri. Ankara 1964. Yazarın adresi : Menekşe Sok. 9/1 - Yenisehir. 107 s. 2 resim. 10 lira.

YORGUN ÖLÜ. Şahinkaya Dil'in şiirleri. Resimler : Nuri Abaş. Ankara 1964. Çağdaş Yayınları. 32 s. 250 kuruş.

Roman - Hikâye :

SEYDİ ALİ REİS. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarih romanı. Resimler : Ne zih. İstanbul 1964 Atlas Yayınevi. 368 s. 10 lira.

İTİN OLAYIM AĞAM. Yusuf Ziya Bahadır'ın hikâyeleri. İstanbul 1964. Hür yayınları. 78 s. Resimler: Balaban, 2 lira.

Çocuklar için :

Türkiye Öğretmenler Bankası'nın Türk Büyüklüğü dizisine Sâti Erişen'in iki kitabı: ★ **Büyük Romancımız HÜSEYİN RAHMI GÜRPINAR.** 45 s. 2 lira.

★ **Yer Yeniliğin Başlangıç Noktası ŞİNASI.** 44 s. 2 lira. Her iki kitabı resimleyen : Şefik Direnoğlu.

Varlık Çocuk Kılâsikleri'nde iki yeni baskı : **ÜÇ ALTIN ELMA.** N. Hawthorne'dan çeviren : M. Z. Gülsoy. ★ **SEÇİLMİŞ ÇOCUK ŞİİRLERİ.** Derleyen : M. Reşit. Resimler, 100'er kuruş.

Dergiler :

★ **ORTA DOĞU.** Kasım 1964, 31. sayı. Ankara. 5 lira.

★ **EYLEM.** Ataç Kitabevi. Aralık 1964, 10. sayı. 250 kuruş.

★ **STANDARD.** Türk Standardları Enstitüsü. Kasım 1964, 35. sayı.

★ **TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI.** 185. sayı. Aralık 1964. 100 Krş. İstanbul.

Dergimiz Türkiye'deki bütün bayilere gönderilemediğinden **FORUM'u** bulmakta güçlük çeken okuyucularımıza **ABONE OLMALARINI** salık veririz.

FORUM bayilerdeki satışından ziyade aboneleriyle yayımını devam ettiren bir dergidir. Çünkü

FORUM
Sizin Derginizdir

ABONE OLUNUZ,
ABONE BULUNUZ

Dergimizden Temin Edilebilecek

YAYINLAR

FORUM YAYINLARI

Doç. Dr. Muammer Aksoy
Partizan Radyo ve D.P.
Fiatı 500 Kr.

Doç. Dr. Münici Kapani
İngiliz Demokrasisine Bakışlar
Fiyatı: 250 Kr.

İlhan K. Mimaroglu
11 Çağdaş Besteci
Fiatı: 500 Kr.

Fikret Otyam
GİDE GİDE 3
(Gezi notları)
Fiyatı: 500 Kr.

Metin And
Kavuklu Hamdi'den Üç Orta Oyunu
Fiyatı: 500 Kr.

Metin And
Bizans Tiyatrosu
Fiyatı 600 Kr.

Bilge Karasu
Troya'da Ölüm Vardı
Hikâyeler
Fiyatı: 500 Kr.

DİĞER YAYINLAR

Metin And
Kır Gün Kırk Gece
(Eski donanma ve şenliklerde seyirlik oyunları)
Resimli, Kuşe baskı, Fi: 15 lira

Metin And
Gönlü Yüce Türk
(Yüzyıllar boyunca bale eserlerinde Türkler)
Fiyatı: 500 Kr.

Dr. Şevki Vanlı
Mimar F. L. Wright
Fiyatı: 1000 Kr.

Mahmut Ragıp Gazimihal
Asya ve Anadolu Kaynaklarında İKLiG
Fiyatı: 600 Kr.

Bu kitaplar dergimizden ödemeli olarak istenebilir. On liraya kadar olan siparişler için pul gönderilmelidir. Forum abonelerine toptan siparişlerde %25 iskonto yapılır.

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbeş GÜNÜK Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

Yıl : 11 — Cilt : XVII — 100 Kuruş
İdarehane : Yenışehir, Büyük Han
No. 55 — Tel : 17 87 37 — ANKARA
Haberleşme : Forum Dergisi P.K. 131

ANKARA

Sahibi:

FIKRET EKİNCİ

Yazı İşleri Müdürü

BEKİR EKİNCİ

Bu sayıda yazı kurulu:

Başkan: Yaşar KARAYAÇIN

Üyeler: Metin AND — Ali BOZER —

Gürhan ÇELEBİCAN — Adnan GÜR-

İZ — Fikret EKİNCİ — Adnan ÖZ-

AKTAŞ — Cahit TALAS — Besim

ÜSÜNEL — Şevki VANLI

Sekreter:

SEBAHATTİN ALPDOĞAN

İlan ve abone: Arka kapak

tam sahife: 1000 TL. ★ Metin san-
tımı: 10 TL. ★ 1 yıllık: 22 TL. ★
Altı aylık: 11 TL. ★ Öğretmen ve
üniversiteliye yıllık: 18 TL. ★ Ya-
bancı memleketlere iki misli ★ ABD.
(Uçak): 90 TL. ★ Avrupa (Uçak):
54 TL. ★ Dergimizde yayınlanan ya-
zılar dergi ve yazar adı anılmadan
iktibas edilemez.

Dizgi ve Baskı:

Ayyıldız Matbaası,

Tel: 12 87 99 - 17 75 92 ANKARA

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

DIŞ MUHABİRLER

İstanbul

Ankara

İzmir

Adana

Bursa

Diyarbakır

Erzurum

Eskişehir

Konya

Zonguldak

A.B.D.

Almanya (Federal)

Almanya

Avusturya

Avustralya

Belçika

Bulgaristan

Çekoslovakya

Danimarka

Fransa

Hollanda

İngiltere

İspanya

İsrail

İsveç

İsviçre

İtalya

Japonya

Lübnan

Macaristan

Norveç

Pakistan

Polonya

Portekiz

Romanya

Yugoslavya

Yunanistan